

Ойлик

Ойлик ижтимоий-маърифий журнал,
1433, Шаввол, 4-сон

*Ўз вақтида
ўқилган намоз*

Фарзанд

*Муслиманинг
пардози*

Muslimaat.uz

«Аллох куфр келтирганларга Нухнинг хотини ва Лутнинг хотинини мисол қилиб келтирди. Улар бандаларимиздан икки солих банданинг измида эдилар. Бас, уларга хиёнат қилдилар ва (эрлари) улардан Аллохдан бирор нарсани қайтара олмадилар ва уларга: «Оловга кирувчилар билан қиринглар!» дейилди».

Нух алайҳиссаломнинг хотинлари иймонда хиёнат қилган. У кишини масхара қилганларга кўшилиб, у аёл ҳам ўз эри – Нух алайҳиссаломни масхара қилар экан.

Лут алайҳиссаломнинг хотинлари ҳам эътиқод ишида хиёнат қилган. У гуноҳкор қавмга ўз эрининг ҳузурига келган меҳмонлар ҳақида ахборот бериб турар экан. Гуноҳкор қавм эса келиб, улар билан фахш иш қилишга уринар эди. Бу икки аёл Аллохнинг икки солих бандаси – икки пайғамбарига хотин бўлишларига қарамасдан, куфр ҳолатида хиёнат қилдилар. Уларни Аллохга энг яқин бандаларга хотин бўлишлари кутқариб қолмади. Уларга: «Дўзахга кирувчилар билан бирга сизлар ҳам дўзахга қиринглар!» деб айтилди.

Демак, ҳар ким ўзининг иймони ва амалига қараб, жазо ёки мукофотини олади. Қариндош-уруғчилик, мансаб, насаб, хасаб фойда бермайди.

Кейинги оятларда мўминларга Фиръавннинг хотини ва Биби Марям мисол қилиб келтирилади.

«Аллох иймон келтирганларга Фиръавннинг хотинини мисол қилиб келтирди. Ўшанда у: «Роббим, менга Ўз ҳузурингда – жаннатда бир уй бино қилгин. Менга Фиръавндан ва унинг ишидан нажот бергин ва менга золим қавмдан нажот бергин», деб айтди».

Фиръавннинг хотини ўша пайтдаги энг катта подшоҳнинг аёли эди. Ҳар жиҳатдан тўкинликда яшар эди. Нимани хоҳласа, шунини қилиши мумкин. Қасрларда, турли неъматлар ичида фароғатда яшашига қарамасдан, кофир ва золим эрига ва қавмига қарши чиқди. Аллох таолога иймон келтирди. Аллохдан жаннатда уй қуриб беришини сўради. Бу эса дунё ҳойи-ҳавасидан устун келишнинг олий мисолидир.

Мўминларнинг иккинчи мисоли Биби Марямдирлар.

«Ва фаржини пок сақлаган Имрон қизи Марямни (мисол келтирди). Бас, Биз унга Ўз руҳимиздан пуфладик ва у Роббининг сўзларини ҳамда китобларини тасдиқ қилди ва итоаткорлардан бўлди».

Биби Марям Имрон қизи Аллохга соф эътиқодда бўлганлар ва ўзларини ҳам соф тутганлар. Яҳудийлар тухмат қилганларидек, нопок бўлмаганлар. Аллох таоло Жаброил фаришта орқали ўша пок жасадга Ўз руҳидан «пуф» дейиш билан Ийсо алайҳиссаломни ато қилган. Бу қиссалар бошқа сураларда батафсил келгани учун, биз бу ерда яна такрорлаб ўтирмаймиз, фақат шунини таъкидлаيمизки, у киши Аллохнинг сўзларига ва китобларига иймон келтирганлар ҳамда итоаткор қавмлардан бўлганлар. Мўминлар Биби Марямнинг ҳаётларидан ўрнак олишлари керак.

*«Таҳрим» сураси, 10-12-оятлар.
«Тафсири Ҳилол»дан.*

*«Омина» электрон журналининг
ҳайъат аъзолари:*

*Дилором Ғозиева
Нозима Муратова
Назокат Қосимова
Дилафруз Юсупова
Оминахон Муҳаммад Юсуф
Одинахон Муҳаммад Юсуф
Наргиза Атажанова
Равшан Маликов*

ИСТИХОРА НАМОЗИ

«Истихора» сўзи луғатда «хайрни талаб қилиш» деган маънони англатади. Мусулмон киши икки ишдан қайси бирини қилишини билмай қолганида хайрлисини танлаш учун истихора намози ўқийди. Бу намозни ҳар бир ишдан олдин ўқиш мустаҳабдир.

Жобир розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам бизга ҳамма ишларда истихора қилишни худди Қуръондан сурани ўргатгандек ўргатар эдилар. У зот:

«Қачон бирингиз бир иш қилмоқчи бўлса, фарз намоздан бошқа икки ракат намоз ўқисин. Сўнг: «Аллоҳим! Албатта, мен Сендан илминг ила истихора қиламан. Сенинг қудратинг ила қудрат сўрайман. Сендан улуғ фазлингдан сўрайман. Албатта, Сен қодирсан, мен қодир эмасман. Сен билурсан, мен билмасман. Сен ғайбларни яхши билувчи Зотсан.

Аллоҳим! Агар ушбу иш менга динимда, маошимда ва ишим оқибатида яхши эканини билсанг (ёки ҳозирги ишимдаю келгусида) уни менга тақдир қилгин, менга осон қилгин, сўнгра уни мен учун баракали қилгин. Агар ушбу иш мен учун динимда, маошимда ва ишим оқибатида (ёки ҳозирги ишимдаю келгусида) ёмон эканини билсанг, уни мендан буриб юбор, мени ундан буриб юбор. Ва менга қаерда бўлса ҳам яхшилиқни тақдир қил. Сўнгра мени унга рози қил», десин ва ҳожатини айтсин», дедилар».

Бешовларидан фақат Муслим ривоят қилмаган.

Шарҳ: Ушбу намозни ўқигандан кейин мазкур иш ҳақида ўйламай, Аллоҳ ихтиёр қиладиган нарсани кутиб юрилади. Кейин кўнглига тушиб, ўзига маъқул бўлиб, қилгиси келиб қолса, қилади. Бу ҳақда туш кўриши ҳам мумкин. Агар иш бир тарафга бўлмай туриб қолса, истихора намозини яна қайтадан ўқийди. Қайта ўқиш етти мартагача бўлиши мумкин. Истихора намозининг биринчи рақатида Фотиҳа сурасидан кейин Кофирун сураси, иккинчи ракатда Ихлос сураси ўқилади.

Кўришиб турибдики, истихора намози ҳам бошқа намозлар каби бандани Аллоҳ таолога боғловчи омилдир. Бир ишни қилмоқчи бўлганда Аллоҳ таолонинг Ўзига ёлвориб, яхши йўл кўрсатишини сўрашдир. Бу маъно эса мусулмон киши ҳаётида намознинг ўрни қанчалар муҳим эканини яна бир бор кўрсатади. Мусулмон киши ҳатто қиладиган дунёвий ишида ҳам дунёнинг Холиқи ва бошқарувчиси – Аллоҳ таолонинг Ўзидан маслаҳат сўраш имконига эга. Намоз ўқимайдиганлар эса бу улуғ саодатдан бебахрадилар, улар шайтоннинг маслаҳати билан иш қилишга мажбурдилар.

ТАВБА НАМОЗИ

Али розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Қачон Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан бир ҳадис эшитсам, Аллоҳ менга ундан Ўзи хоҳлаганича наф берадиган одам эдим. Қачон у зотнинг саҳобаларидан бири менга ҳадис айтса, мен ундан (гапи тўғрилигига) қасам ичишни талаб қилар эдим. Агар у қасам ичса, (гапини) уни тасдиқлар эдим. Албатта, иш шундай бўлдики, менга Абу Бакр бир ҳадис айтди. Зотан, у содиқдир:

«Мен Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг «Қайси бир одам гуноҳ қилиб қўйса, сўнгра туриб, таҳорат қилиб, намоз ўқиса, кейин Аллоҳга истиғфор айтса, албатта, Аллоҳ уни мағфират қилади», деганларини эшитдим. Сўнгра у зот:

«Ва улар фахш иш ёки ўзларига зулм қилсалар, Аллоҳни эсларлар ва гуноҳларини мағфират қилишини сўрайдилар» оятини қироат қилдилар», деди».

Термизий ва Ибн Можжа ривоят қилишган.

Шарҳ: Аслида тавба хоҳлаган пайтда, намозсиз ҳам қилиниши матлуб. Лекин у намоз билан бўлса, кучли ва қабули осон бўлади. «Намоз мўминнинг силоҳи» дейилиши ҳам шундан. Мўмин киши намоз билан ҳар қандай қийин нарсага ҳам осонлик билан эриша олади. Ожиз банд гуноҳ иш қилиб қўйса, иймони уни дарҳол тавбага чорлаши зарур. Қилиб қўйган гуноҳининг афсусида қолган мўмин инсон дарҳол таҳорат қилиб, тавба намози нияти ила икки рақъат намоз ўқиб олишга ўтмоғи лозим. У гуноҳига надомат қилиб, намозда чин қалбдан тавба қилиб, Аллоҳга роз айтиб, иккинчи бу гуноҳни қайта қилмасликка қатъий аҳд қилса, Аллоҳ таоло унинг гуноҳини мағфират қилади.

Ушбу ҳадислардаги бош масала шундан иборат. Лекин эътибор билан мулоҳаза қиладиган бўлсак, бундан бошқа муҳим масалалар ҳам борлигини кўрамиз.

Ана шундай масалалардан бири ҳазрати Али розияллоху анхунинг

«Қачон Расулulloҳ соллаллоху алайҳи васалламдан бир ҳадис эшитсам, Аллоҳ менга ундан Ўзи хоҳлаганича наф берадиган одам эдим», деган гапларида ўз аксини топгандир.

Ўйлаб кўринг. Эшитган ҳар бир ҳадисдан наф топиш қандай бахт! Бу қандай саодат! Бундай олий мақомга эришиш осонми? Бундай пурсаодат ҳаётга соҳиб бўлиш учун нималар қилиш лозим?

Авалло ихлос қилиш керак. Амал қилиш керак.

Ҳадисларни пухта ва аниқ ўрганиш керак.

Ушбу ҳадисда мулоҳаза қилинадиган муҳим масалалардан яна бири айнан ўша ихлос, амал ва ҳадисларни пухта ўрганиш билан боғлиқдир.

Ҳазрати Али розияллоху анхунинг қайси саҳобийдан ҳадис эшитсалар, ўша ҳадиснинг тўғри эканлигига қасам ичишини талаб қилишлари айнан шуни кўрсатади.

Маълумки, саҳобаларнинг адолатларига, зехнларининг ўткирлигига, ишончли кишилар эканлигига ҳеч қандай шак-шубҳа йўқ. Лекин шундай бўлса ҳам, ҳазрати Али ҳадис айтган ҳар бир кишидан қасам ичишни талаб қилганлар. Чунки ҳадис эшитиб қўйиб, кетаверадиган нарса эмас. Унга иймон келтириш, амал қилиш керак. Ҳадиси шариф инсон ҳаётидаги ҳар бир нарсани баён қилиб беради. Қуръонни шарҳлайди, қандай қилиб ҳаётга татбиқ қилишни кўрсатади ҳамда бошқа кўплаб хизматларни адо этади.

Шунинг учун дийн илмини кимдан олаётганига катта эътибор ва аҳамият бериш ҳар бир мусулмон учун муҳимдир. Дийндорликни, фидойиликни, олимликни, устозликни даъво қилувчилар жуда ҳам кўп. Улар ҳар хил бўладилар. Кўплари бузуқ фикрли ва ғаразгўй бўлишини тажриба кўрсатиб турибди. Шунинг учун Аҳли Сунна ва жамоа мазҳабидаги тақводор, инсофли, ҳақиқий олим кишидан илм олиш лозим.

Аллоҳ таоло ҳаммамизни эшитган, ўрганган ҳар бир ҳадисимиздан кўплаб наф оладиган, илмни ишончли манбалардан ўрганадиган бандалардан қилсин. Бандалик билан баъзи хатоларни содир этган чоғимизда дарҳол тавбага шошиладиганлардан қилсин.

ҲОЖАТ НАМОЗИ

Абдуллоҳ ибн Абу Авфо розияллоху анхундан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам:

«Кимнинг Аллоҳга ва бани одамдан бирор-

тасига ҳожати бўлса, яхшилаб таҳорат қилсин, сўнгра икки ракъъат намоз ўқисин. Кейин Аллоҳга сано ва Набий соллаллоху алайҳи васалламга саловот айтсин. Сўнгра:

«Ҳалиму Карим Аллоҳдан ўзга (ибодатга сазовор) маъбуд йўқ. Улуғ Аршнинг Робби Аллоҳ покдир. Оламларнинг Робби Аллоҳга ҳамдлар бўлсин. Мен Сендан раҳматингни вожиб қилувчи, мағфиратингни тақозо қилувчи нарсаларни ва ҳар бир яхшиликдан ғаниматни, ҳар бир ёмонликдан саломатликни сўрайман. Менинг ҳеч бир гуноҳимни қўймай, мағфират қилгин, ҳеч бир ғамимни қўймай, қушойиш қилгин, ўзинг рози бўлган ҳеч бир ҳожатимни қўймай, албатта чиқаргин. Эй Архамар Роҳимийн», десин», дедилар».

Термизий ва Ибн Можа ривоят қилишган. Аллоҳ билгувчидир.

Шарҳ: Имом Ибн Ҳажар «Бу намозни шанба куни саҳар чоғи ўқиб, талаби ҳожат қилиш мандубдир, чунки Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам «Ким шанба куни эрталаб талаби ҳожат қилса, талаби ҳал бўлади. Унинг ҳожати раво бўлишига мен кафилман», деб марҳамат қилганлар», деган.

Албатта, дуонинг арабча матнини ёдлаб олган яхши.

Ҳожат намози ила банда Аллоҳ таолога яна бир бор боғланмоқда. Бу намоз ила бевосита Аллоҳ таолога роз айтиш шарафига муяссар бўлмоқда. Аллоҳ таолодан бошқага ялиниш балосидан кутилмоқда. Ҳатто бошқа одамларда ҳожати бўлса ҳам, ўша одамга эмас, Аллоҳ таолога мурожаат қилиб, ҳожатини чиқаришини сўрамоқда. Чунки ҳақиқий ҳожат чиқарувчи Аллоҳнинг Ўзидир.

ЧОШГОҲ НАМОЗИ

Зайд ибн Арқам розияллоху анхундан ривоят қилинади:

«У чошгоҳ намози ўқиётган қавми кўриб қолиб:

«Булар намоз ушбу соатдан бошқасида афзал эканлигини билмасмиканлар?! Албатта, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам «Аввабийнларнинг намози теваларнинг (оёғи) куйганда бўлади», деганлар», деди».

Муслим ва Аҳмад ривоят қилишган.

Шарҳ: Зайд ибн Арқам розияллоҳу анху бу гапни Кубо аҳлининг куёш чиққан пайтда чошгоҳ намозини ўқиётганларини кўриб қолиб айтганлар. Зайд ибн Арқам розияллоҳу анхунинг фикрларича, чошгоҳ намози ўқиш одам уни ушбу ҳадисда васф қилинган пайтда ўқигани афзал. Бу пайтда куёш ерни қиздириб, бўталокларнинг оёғини куйдирадиган даражага етиб қолади.

«Аввабийн» сўзи «кўп тавба қилувчилар» деган маънони англатади. Демак, чошгоҳ намози аввабийнлар намози ҳам деб аталар экан. Ушбу намоз ҳақидаги барча далилларни яхшилаб ўрганган фуқароларимиз «Чошгоҳ намозининг вақти эрталаб нафл намоз ўқиш ҳалол бўлган вақтдан бошлаб, то заволгача», деганлар.

Жумҳури уламоларимиз, жумладан, тўрт мазҳаб соҳиблари ҳам «Чошгоҳ намози суннатдир», деганлар.

Демак, бизлар ҳам ҳаётимизга бу суннатни татбиқ қилмоғимиз керак. Чошгоҳ намози ўқиб юришимиз Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларига амал қилганимиз бўлади.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Менга халилим соллаллоҳу алайҳи васаллам уч нарсани васият қилганлар: ҳар ойда уч кун рўза тутишни, икки ракъат чошгоҳ намозини ва ухлашимдан олдин витр ўқишимни», дедилар».

Бешовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Ҳазрати Абу Ҳурайра розияллоҳу анху фахр билан Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламни «халилим» – холис синалган дўстим деб атамоқдалар. Ушбу ҳадиси шарифда уч нарсага тарғиб қилинмоқда:

1. «**Ҳар ойда уч кун (нафл) рўза тутиш**»га.

Бу масала «Рўза» китобида батафсил ёритилган. Унда ҳар ойда уч кун нафл рўза тутиш йил бўйи рўза тутишга баробар эканлиги ва нафл рўзанинг бошқа фазийлатлари ҳақида кўпгина маълумотлар бор. Ҳозир эса ушбу набавий васиятга амал қилиб, ҳар ойда уч кун нафл рўза тутишни йўлга қўйиб олсак, яхши бўлади.

2. «**Икки ракъат чошгоҳ намози**».

Бу намоз аввабийнлар намози эканлиги олдинги ҳадисда айтилди. Ушбу ҳадисда эса чошгоҳ намози

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг шахсий васиятлари сифатида васф қилинмоқда. Келаси ҳадиси шарифларда яна бир қанча васфлари келди, иншааллоҳ. Биз эса бу набавий васиятга ҳам амал қилиб, авваллари бу намозни ўқимай юрган бўлсак, ушбу ҳадисни ўрганганимиздан сўнг уни ўқишга киришмоғимиз лозим.

3. «**Ухлашдан олдин витр намозини ўқиш**».

Муслмон киши агар кечаси таҳажжуд намозига туришига ишонмай, ухлаб қолишдан кўркса, бево-сита ухлашидан олдин витр намозини ўқиб ётиши керак. Ҳар бир муслмон бу набавий васиятга ҳам ҳаёти давомида амал қилиб бориши зарур.

Оиша розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам чошгоҳ намозини тўрт ракъат ўқир эдилар ва Аллоҳ хоҳлаганича зиёда қилар эдилар».

Муслим, Насай ва Аҳмад ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ривоятда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам чошгоҳ намозини тўрт ракъат ва ундан кўп ўқиганлари айтилмоқда.

Умму Хоний бинти Абу Толиб розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам фатҳ куни чошгоҳ намозини саккиз ракъат ўқидилар. Ҳар икки ракъатда салом берар эдилар».

Бошқа бир ривоятда:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам у (Умму Хоний)нинг уйига Макка фатҳи куни кириб, ғусл қилиб, саккиз ракъат намоз ўқидилар», дейилган.

Тўртовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ривоятдан Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

1. Сафарда ҳам чошгоҳ намози ўқиганликлари.

2. Бировнинг уйида ғусл қилиб, намоз ўқиганликлари.

3. Чошгоҳ намозини гоҳида саккиз ракъат ўқиганликлари маълум бўлади.

Абу Зарр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Тонгда ҳар бирингиздан ҳар бўғинига садақа лозимдир. Бас, ҳар бир тасбеҳ садақадир, ҳар бир таҳмид (Алҳамдулиллаҳ) садақадир, ҳар бир таҳлил (Лаа илааҳа иллаллоҳ) садақадир ва ҳар бир такбир садақадир. Амри маъруф садақадир. Наҳий мункар садақадир. Буларнинг ўрнига чошгоҳда икки ракъат намоз ўқиш кифоя қилади», дедилар».

Муслим, Абу Довуд ва Аҳмад ривоят қилишган.

Абу Довуд ва Аҳмаднинг лафзида:

«Тонгда одам боласининг ҳар бўғинига садақа лозим. Учраган одамга салом бериши садақадир.

Амри маъруф қилиши садақадир. Наҳйи мункар қилиши садақадир. Йўлдан озор берувчи нарсани олиб ташлаши садақадир. Аёлига яқинлик қилиши садақадир. Буларнинг ўрнига чошгоҳдаги икки ракъат намоз кифоя қилур», дедилар».

Шарх: Уйқудан эсон-омон туриб, уч юз олтмиш-та бўғини ишга тушиб кетиши ҳар бир инсон учун катта бахт, улуғ неъматдир. Мўмин-мусулмон киши ҳар бир неъмат учун Аллоҳ таолога муносиб шукр қилиши керак. Шукр қилганда ҳам, ҳар бир бўғини ҳисобига бир садақа қилиши лозим. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

«тонгда сизнинг ҳар бирингиздан ҳар бўғинига садақа лозим бўлади» деганлари шуни англатади.

Садақа деганда пул ёхуд мол сарфлашни тушунмаслик керак. Мўмин банди томонидан қилинган ҳар бир яхшилик, шариатга мувофиқ амал садақадир.

1. Бир марта «Субҳаналлоҳ» деб тасбеҳ айтиш ҳам садақа. Бу билан бир бўғин учун қилиниши зарур бўлган шукр адо этилади.

2. Бир марта «Алҳамдулиллаҳ» дейиш ҳам садақадир. Бу билан яна бир бўғин учун қилиниши зарур бўлган шукр адо этилади.

3. Бир марта «Лаа илааҳа иллаллоҳ» дейиш ҳам садақа. Бу билан яна бир бўғин учун қилиниши лозим бўлган шукр адо этилган бўлади.

4. Бир марта «Аллоҳу акбар» дейиш ҳам садақа. Бу билан яна бир бўғин учун қилиниши лозим бўлган шукр адо этилади.

5. Амри маъруф қилиш ҳам садақа.

6. Наҳйи мункар қилиш ҳам садақа.

7. Йўлда кўринган одамга салом бериш ҳам садақа.

8. Йўлдан кўпчиликка озор берадиган нарсани олиб ташлаш ҳам садақа.

9. Иффат ва солиҳ фарзанд талабида жуфти ҳалол ила яқинлик қилиш ҳам садақадир.

Мусулмон одам шу ва шунга ўхшаш солиҳ амалларни қилиб, ҳар бир бўғини учун кунда қилиши керак бўлган садақаларни адо этса, қандай яхши!

Айниқса икки ракъат чошгоҳ намози ўқиган одам уч юз олтмиш бўғини учун қилиши лозим бўлган садақани адо этган бўлар экан. Чунки намоз пайтида инсоннинг барча бўғинлари ишга тушади.

Бу ҳадисда чошгоҳ намози ниҳоятда фазийлатли эканлиги баён қилинмоқда. Шунинг учун ҳам бу намозни доимий равишда ўқиб юришга одатланишимиз лозим.

Нуъайм ибн Ҳаммор розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

«Аллоҳ азза ва жалла «Эй Одам боласи, куннинг аввалидаги тўрт ракъат-ла Мени унутма, сен учун у(наҳор)нинг охирининг кифоясини қилурман», дейди», деганларини эшитдим».

Абу Довуд, Аҳмад ва Термизий ривоят қилишган.

Термизийнинг лафзида:

«Одам боласи! Куннинг аввалида Менга тўрт ракъат рукуъ қил, Мен сенга охирининг кифоясини қилурман», дейилган.

Шарх: Аввало ушбу ривоятнинг ровийси Нуъайм ибн Ҳаммор розияллоҳу анҳу билан танишиб олайлик:

Нуъайм ибн Ҳаммор Атафоний аш-Шомий ҳадисларини Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ва Уқба ибн Омир ал-Жуханийдан ривоят қилдилар. Бу зотдан Абу Идрис Хувлоний, Қайс ал-Жузомий, Кусайр ибн Мурра ал-Ҳазрабий, Қатодалар ривоят қилдилар. Бу киши ривоят қилган ҳадисларни учта саҳиҳ соҳиблари ўз китобларига киритганлар.

Ушбу ҳадисда зикр қилинаётган намоздан чошгоҳ намози ирода қилинмоқда. Демак, ким эрталабдан тўрт ракъат чошгоҳ намози ўқиб олса, кун давомида Аллоҳнинг ҳифзу ҳимоясида бўлар экан.

Биз ҳам кун бўйи Аллоҳнинг ҳифзу ҳимоясида бўлишни истасак, доимо чошгоҳ намози ўқиб юришга одатланайлик.

Муоз ибн Анас ал-Жуханий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ким Бомдод намозини ўқиб бўлганидан кейин намоз ўқиган жойида то чошгоҳ намозини ўқигунча ўтирса, фақат яхшиликдан бошқани гапирмаган бўлса, унинг хатолари, агар денгиз кўпигидан кўп бўлса ҳам, мағфират қилинур», дедилар».

Абу Довуд ва Термизий ривоят қилишган.

Термизийнинг лафзида:

«Ким Бомдодни жамоат билан ўқиса, сўнгра куёш чикқунича Аллоҳни зикр қилиб ўтирса, кейин икки ракъат намоз ўқиса, унинг учун ҳаж ва умранинг ажридек бўлур. Тўлиқ, тўлиқ, тўлиқ», дейилган.

Шарх: Ушбу ривоятда васф қилинаётган намоз шуруқ намози ҳам дейилади. Шуруқ дегани эса куёш чиқишини билдиради. Саҳар чоғи ниҳоятда фазийлатли бўлиши ҳақида олдинги ҳадисларда кўплаб маълумотлар келди.

Бу ҳадиси шарифда ҳам Бомдод намози билан куёш чикқунича бўлган вақтни Аллоҳнинг зикри би-

лан ўтказишга тарғиб қилинмоқда. Шу билан бирга, шуруқ намози ўқишга ҳам қизиқтирилмоқда. Аввал айтилганидек, шуруқ намози чошгоҳ намозининг энг аввалги вақтидаги намоздир. Ҳадисда Бомдод намозини жамоат билан ўқишга тарғиб борлиги ҳам очиқ-ойдин кўриниб турибди.

Ушбу ҳадисга амал қилиб, саҳар чоғи Аллоҳнинг ибодати, зикри билан машғул бўлиш фазийлатли ишдир. Ўтган салафи солиҳлар бу ишга алоҳида эҳтимом берганлар. Келинг, улар яшаб ўтган даврдаги бир лавҳа билан танишайлик.

Бир гуруҳ ҳожиларнинг йўлини арслонлар тўсиб қолибди. Мазкур ҳожилар ичида буюк тобеийнлардан Товус розияллоҳу анҳу ҳам бор эканлар. Ўша ўров уч кун давом этибди. Уч кунгача арслонлардан кўриқиб, бирор киши мижжа қоқа олмабди. Кейин арслонлар кетишибди. Саҳар чоғи экан, ҳамма Бомдодни ўқиб, ўзини уйқуга урибди.

Ухлашни хаёлига ҳам келтирмаётган Товус розияллоҳу анҳуга «Уч кун мижжа қокмадингиз, бир оз ухлаб олсангиз бўлар эди», дейишибди. Шунда у киши «Бу пайтда ухлаб бўлмайди», деб, зикрни давом эттирган эканлар.

Бизнинг давримиз аҳли солиҳлари сийратида ҳам шу одат мулоҳаза қилинади. Ушбу пайтда ер юзида навбатчилик қиладиган фаришталар алмашаётган бўладилар. Бу вақтда ухлаш, ғофил бўлиш ва бошқа бефойда ишлар билан машғул бўлиш мўмин одамга тўғри келмайди. Саҳарда ибодат қилганларнинг ризқи улуг, ухлаганларнинг ризқи тор бўлади.

Ҳозирги тараққий этган илм ҳам саҳар вақтининг фазийлатли эканлигини тасдиқламоқда. Саҳар чоғида ультра бинафша нурлар тарқалган вақт бўлар экан. Бу нурлар инсон учун жуда ҳам фойдали экан.

Хўш, ўша нурлардан энг кўп фойда оладиган одам Бомдод намозини жамоат билан ўқиб, куёш чиққунча Аллоҳнинг зикри билан машғул бўлиб, кейин икки рақъат намоз ўқиган киши бўлмай, ким бўлсин?

Ҳа, бу ҳадисга доимий равишда амал қилишга одатланишимиз лозим.

Абу Умома розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ким уйдан таҳорат қилган ҳолида фарз намозга чиқса, унинг ажри эҳром кийган хожининг ажрича бўлур. Ким чошгоҳ намозига чиқса, фақат унинг учунгина чиқса, унинг ажри умра қилувчининг ажрича бўлур. Бир намоз билан иккинчи намоз орасида беҳуда нарса бўлмаса, иллийин китобидадир», дедилар».

Абу Довуд ривоят қилган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда аввал ўрганган нарсаларимиз билан бир қаторда, чошгоҳ намозининг савоби бир умранинг савобига тенг келиши баён қилинмоқда.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг «Бир намоз билан иккинчи намоз орасида беҳуда нарса бўлмаса, иллийин китобидадир» деганлари «ўша амалнинг савоби иллийин китобига ёзилади», деганларидир. Иллийин китоби эса олиймақом китоб бўлиб, унга муқарраб фаришталар шоҳид бўладилар.

Демак, икки фарз намози ораси ёки бир фарз, бир суннат намози ораси беҳуда ўтмаса, қандай яхши. Бундай ҳолнинг энг афзал кўринишларидан бири – Бомдод намози билан шуруқ намози орасини зикр билан ўтказишдир.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ким чошгоҳ намозини муҳофаза (бардавом) қилса, унинг гуноҳлари агар денгиз кўпигича бўлса ҳам мағфират қилинади», дедилар».

Термизий ривоят қилган.

Шарҳ: Бу ҳадисда чошгоҳ намозини доимий равишда ўқиб юришга тарғиб қилинмоқда. Албатта, умумий қоидага биноан, бу ҳадисда зикр қилинган гуноҳлардан мурод, банда билан Аллоҳ орасидаги кичик гуноҳлардир. Кабира гуноҳлар ва банда билан банда орасидаги ҳақлар бу билан мағфират қилинмаслиги аниқ.

ХУЛОСА

Ўрганган ҳадисларимиздан чошгоҳ намози ўқиш жуда ҳам савобли амал эканлиги очиқ-ойдин кўришиб турибди. Бу намоз кўплаб ажру савоб, хайру барака ва файзу футуҳга сабаб бўлиши таъкидланмоқда. Ушбу намознинг вақти куёш чиқиб бўлганидан заволгача давом этиб, энг афзал вақти эса куёш ерни қиздирган вақт экан. Биз ўрганган ривоятларда чошгоҳ намози икки рақъатдан саккиз рақъатгача бўлиши зикр қилинди. Бошқа баъзи ривоятларда ўн олти рақъатгача, деб айтилган.

Демак, ҳолатга ва имкониятга қараб, шулар орасидаги ададда чошгоҳ намози ўқиса бўлаверади. Вақти оз одам икки рақъат ўқиса ҳам чошгоҳ намози ўқиган бўлади. Имкони бор одам кўпроқ ўқиса, яна ҳам яхши. Энг муҳими, ўқиш керак.

Зийнатда очиқ фойда ва манфаат бор бўлгани учун Ислому дини унинг фақат вожиб бўлганини эмас, балки мандуб бўлганини ҳам эътибор берди. Лекин зийнатнинг маълум маънода оғирлик томони ҳам бўлгани учун умматга раҳмат ўлароқ осонлаштирилган ҳолда мандуб қилинган, вожиб қилинмаган. Мандуб зийнатларга қуйидагиларни мисол келтиришимиз мумкин:

1. Ҳар сафар таҳорат пайтида мисвок қилиш. Албатта, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларининг «Агар умматимга машаққат бўлмасин, демаганимда, уларни ҳар таҳоратда мисвок қилишга амр этар эдим», деган сўзларида биз, умматларини шунга ташвиқ ва иршод этганлар. Ушбу ҳадисни Молик, Аҳмад ва Насайлар ривоят қилишган. Ибн Ҳузайма саҳиҳ ривоят қилган. Бухорий уни таълиқ этиб зикр қилган.

2. Мўйлабни қисқартириш ва соқолни ўстириш эркаклар учун, шунингдек, тирноқларни олиш, қўлтиқ тукларини юлиш ва бўғинларнинг бужмайган жойларини ювиш эркаклару аёллар учун мандубдир.

Мўминлар онаси Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Ўнта нарса фитратдан (соф табиатдан) дир: мўйлабни қисқартириш, соқолни ўстириш, мисвок, бурунга сув олиб тозалаш, тирноқларни олиш, бўғинларнинг бужмайган жойларини ювиш, қўлтиқ (туки)ни юлиш, қовуқ (туки)ни қириш, истинжо қилиш», дедилар».

Оиша розияллоҳу анҳодан ҳадис ривоят қилувчи Мусъаб ибн Умайр айтади: «У (Оиша) ўнинчиси нунутди, оғизни чайиш бўлса керак», деди».

Вакиъ: «Сув тўкиш, яъни истинжо», деди».

Муслим, Термизий, Абу Довуд ва Насай ривоят қилишган.

3. Эркак кишига хушбўй суртиш, аёл кишига номаҳрам бўлмаганида хушбўй суртиш мандубдир.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Менга аёллар, хушбўй нарсалар маҳбуб қилинди. Кўз қувончим намозда қилинди», дедилар». Табароний бу ҳадисни «Ал Авсат»да ривоят қилган. Насай ҳам шунга ўхшаш ҳадис ривоят қилган. Шунингдек, Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу: «Расулulloҳ сол-лаллоҳу алайҳи васалламнинг «Кимга

хушбўй нарса тақдим қилинса, рад қилмасин, чунки унинг хиди хушбўйдир ва вазни енгилдир», деганларини эшитдим», дея ривоят қилган. Насай: «Ва албатта, у жаннатдан чиққан» деган жумлани илова қилган. Имом Муслимнинг ривоятида

«хушбўй нарса»нинг ўрнига»райҳон» дейилган.

4. Эркак ва аёл кишига оқарган сочни қорадан бошқа рангга бўяш мандубдир. Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоҳу анҳумо ривоят қилади:

«Абу Қуҳофа розияллоҳу анҳуни Макка фатҳи куни олиб келинди. Унинг соч-соқоли худди сағима (оппоқ гуллик ўсимлик)дек оппоқ эди. Бас, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Буни бирор нарса ила ўзгартиринглар. Қорадан четланглар», дедилар».

Муслим, Абу Довуд ва Насай ривоят қилишган.

5. Сочни тараш, ёглаш ва уни тозалаш эркаклар учун ҳам, аёллар учун ҳам мандубдир.

«Абу Қатода розияллоҳу анҳу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга: «Менинг сочим қалин, уни тарайманми?» деди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Ҳа ва уни парваришла», дедилар».

«Муваатто»да келган.

Шунингдек, Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи васалламдан ривоят қилган ҳадисда у зот: «Кимнинг сочи бўлса, уни парваришласин», деганлар.

Абу Довуд ривоят қилган.

6. Аёл киши икки қўлини хиннога бўяши. Оиша розияллоҳу анҳо ривоят қилиб:

«Бир аёл парда ортидан қўли ила Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга мактуб узатди. Бас, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам бармоқларини йиғиб, мушт қилиб: «Бу эркакнинг қўлими ёки аёлнинг қўлими, қандай биламан?» дедилар. «Аёлнинг қўли», деди. «Агар аёл бўлсанг, тирноқларингни ўзгартирар эдинг, яъни хинно билан», дедилар».

Абу Довуд ва Насай ривоят қилишган.

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Хинд бинт Утба: «Эй Аллоҳнинг Набийси, байъатимни қабул қилинг», деди. У зот: «Икки кафтинг худди йиртқичнинг кафтидек бўлмагунча (бўялган бўлишига ишора) байъатингни қабул қилмайман», дедилар».

Абу Довуд ривоят қилган.

7. Аёл киши номаҳрам бўлмаганда кўзига сурма суртиши.

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Мен аёл кишини сочи бўялмаган ва кўзи бўялмаган ҳолда кўришни ёмон кўраман», деганлар».

8. Юқорида зикр қилинган ҳамма амаллардан олдин камида ҳар ҳафтада бир марта ғусл қилиш мандубдир. Бу жума кунига тўғри келса, жума намозидан олдин ғусл қилиш лозим. Албатта, ғусл мандуб бўлган зийнатнинг энг муҳим турларидандир.

ЎЗ ВАҚТИДА ЎҚИЛГАН НАМОЗ

Бувисининг сўзлари кулоқлари остида аксадо каби жаранглагандек бўлди назарида: «Намозни асло кечиктириб бўлмайди, ўз вақтида ўқишнинг ҳикмати кўп, болам». Ҳа, бувиси етмиш ёшига қадар намозларини бирор марта қолдирмаган. Ҳозир ҳам анча қариб қолган бўлишига қарамай, азон товуши эшитилиши билан дарров таҳорат олиб, ибодатларини ўз вақтида адо этишни қанда қилмайди...

У эса ўз нафсини енгишнинг ҳеч уддасидан чиқолмаяпти. Қачон қараманг, намоз ўқишни юмушларининг энг охирига қолдиради. Шунинг учун ҳам намозларни вақти чиқиб кетиши арафасида шоша-пиша ўқиш унинг одатига айланиб қолган. Шулар ҳақида ўйлар экан, соатга қаради. Сўфи хуфтон намози учун азон чақиришига атиги ўн беш дақиқа вақт қолибди. У эса ҳали-ҳам шом намозини ўқигани йўқ.

Шошиб таҳорат қилди ва зудлик билан хонаси томон йўл олди. Одатдагидек, намозни шоша-пиша ўқишга тушди. Шошмасе ҳам бўлмайдида! Ахир тунги намоз кирай-кирай деб турибди. Тасбеҳ ўгириб ўтириб, югурик хаёллари яна бувисини ёдига солади. «Шу ҳолатимни бувим кўрганида борми, яхшигина дакки бериши аниқ эди», дейди ўзича. У бувисини жуда яхши кўрарди. Айниқса, ибодатда бўлган пайтлари бувисидан ажиб бир нур таралиб турганга ўхшар, намозни хушў-хузуў билан адо этаётган маҳали эса ҳатто либоси ҳам унинг кўзига камалак жилосидек товланиб кетгандек бўларди.

Ўша куни у кечгача тинмай ишлади. Шу боисми, Қуръон оятларини ўқиётиб, кўзлари юмилиб кетар, вужудидаги чарқоқ таъсиридан ўзини бошқаролмай қолди. Рукуъдан аранг қаддини ростлаб, саждага бошини қўйди-ю, шу пайт кўзини парда тўсгандек, қотиб қолди.

«Шунчалик ҳолдан тойибман-а», деди шивирлаб. Кейин эса уни беихтиёр мудроқ босди...

Бу хаёлидамиди ёки ўнгида, англолмади. Лекин кўз олдидан парда кўтарилиб, аллақандай ёрқин тасаввур пайдо бўлгани рост. Ниҳоятда кўп, тумонат одам тўпланган кенг майдон. Бирорта бўш жойнинг ўзи йўқ. Кимдир қимир этмай қотиб қолганича атрофида бўлаётган воқеаларни кузатиб турибди, биров тиззалаб ўтириб, бошини чангаллаганича ҳукми кутиб ўтирибди, яна аллақимни чапга, бошқасини ўнгга ҳайдаб кетишяпти. Юраги эса кўкрагини ёриб чиққудек гупиллаб урар, бутун аъзойи бадани совук тердан жикқа ҳўл бўлиб кетган. Ҳаётлигида қиёмат, савол-жавоб, амаллар тарозиси ҳақида кўп бора эшитган, лекин қилмишларига яраша ўз ҳукмини кутиш азоби ва кўркуви бу қадар даҳшат эканлигини ҳатто ўйлаб ҳам кўрмаган экан ўшанда. Мана, бошига тушганда эндигина бунинг маъно-моҳиятини англагандек... Ҳисоб-ки-тоб ва сўровлар галма-галдан амалга оширилар эди. Шу орада унинг исми ўқилди. Дир-дир қалтирар экан, зил-замбилдек елкаси узра эгилган бошини аранг кўтарди.

«Мени чақиришдими?»

Кўркув сабабли қалт-қалт титраётган лабларидан чиққан гапи шу бўлди.

Одамлар тўдаси тенг иккига бўлинди ва унинг олдида йўлакча ҳосил бўлди. Иккитаси келиб, унинг икки ёнидан қўлтиклаб олишди. Бу қиёмат кунининг хизматчилари эканлиги шубҳасиз эди. Малоикалар уни майдоннинг нақд марказига олиб келиб, ўзлари нари кетишди. Шу ондан унинг ҳаёти худди кино тасмасидек кўз олдидан

бир-бир ўта бошлади. «Минглаб эзгу амалларим ва савоб ишларим бор, – дея шивирлади. Бутун борлигини кўрқув чулғаб олган эди. – Болалигимдан Аллоҳ йўлида хизмат қилган инсонлар даврасида ўсдим, улғайдим. Исломиё оиланинг фарзандиман. Отам ҳаётининг кўп қисмини одамларни Иломга даъват қилишга бағишлаган, топган давлатини Аллоҳ йўлида сарфлаган. Онам ҳам муслималардан. Уйимизга келган Аллоҳнинг дўстларини чиройли кутиб олиш ва бирининг ортидан яна бошқаси келиб, кети узилмайдиган меҳмондорчиликларда дастурхон солиб, йиғишдан чарчамаган, ҳамиша Аллоҳ таолога шукрона келтириб яшаган. Мен ҳам уларнинг тарбиясини олиб, уларнинг йўлидан бордим. Вақтимни одамларга фойдаси тегадиган ишларга сарфладим, яъни Аллоҳнинг тавҳиди ҳақида уларга таълим бердим, намоз ўқидим, рўза тутдим... Иломнинг барча шариат аҳкомларини бажариб яшадим. Ҳаромдан парҳезкор бўлдим...»

Унинг кўзларидан сизиб чиққан ёшлари киприклари узра юзини ёмғирдек юва бошлади.

«Мен оламлар Робби бўлмиш Парвардигоримни севаман», деди у. Сўнг ҳаёлидан «Лекин

бир томони бор, Аллоҳнинг розилиги учун қилганларим яратган Эгамнинг жамолиё жаннатига эришиш учун кам. Раҳмат ва мағфират фақат Аллоҳдандир», деган фикрлар ўтди.

Ҳисоб бериш давом этарди. Унинг эса қилган амаллари юзасидан ҳарфма-ҳарф қилинаётган сўров кўрқувидан силласи қуриган. Ҳатто қиёмат даҳшатидан қалт-қалт титраётган танасидан йирик-йирик тер қуйилаётганини сезмасди. Нигоҳи натижалар акс этажак тарози паллаларига қадалган. Бироздан кейин ҳукм чиқарилади!

Ҳизматкор малоикалар одамлар тўдаси орасига ўтдилар, кўлларида қоғоз ушлаб олишган. Дастлаб исмлар ўқилди. Каттиқ ҳаяжон ва кўрқувдан кўзларини маҳкам юмиб, ўзига чиқарилган ҳукмни кутяпти. Ҳасратларга тўлган одамлар даҳшатли бақирар ва фарёд кўтарардилар. Унинг исми жаҳаннамийлар қаторида ўқилди. Балки, қулоғига шундай эшитилгандир. Ёки янглишмовчилик бўлдимикан? Унинг ҳолати абгор. Золимнинг узр-маъзури қабул бўлмайдиган, унга фақат лаънат айтиладиган, оқибати ёмон бўладиган мазкур кунда худди маст одамдек оёғида туролмасди. У тиззалаб, мукка тушди ва даҳшатдан тошдек қотиб қолди.

«Бўлиши мумкин эмас!!!» У бирдан бор овози билан қичқириб юборди.

Юзикаролик талвасасидан ўзини гоҳ чапга, гоҳ ўнгга ташлайди. «Қандай қилиб дўзахга тушишим мумкин? Ахир бутун умрим давомида Ислом йўлида юрган бўлсам, мусулмонларга ёндашиб яшаган, ҳаммага Аллоҳ ҳақида сўзлаган бўлсам», дея нола чекарди.

Кўзёшлар танасини ёмғирдек ювди. Ҳизматдаги фаришталар уни қўлтиғидан ушлаб, алангаси осмон қадар йўрғалаётган жаҳаннам сари судраб кетдилар. Жон талвасасида ўзини у ёқ-бу ёққа уради, қалби даҳшатдан тилка-пора бўлган. Наҳотки, бирор нажот бўлмаса? Наҳотки, бирор халоскор топилмаса... Ҳа, бу кун на мол-дунё, на бола-чақа фойда берадиган, фақатгина салим (итоаткор) қалб фойда берадиган кун эди.

Энди унинг тилида фақат илтижою ўтинч сўзлари зохир эди: «Наҳотки, қилган савоб амалларим, тутган рўзаларим, Қуръон тиловатларим, ўқиган намоз ва қилган ибодатларимнинг бирортаси мени дўзах ўтидан озод қилолмаса?!» дея тинмай бакирарди. Фаришталар эса уни судрашда давом этар, ўзларига тайинланган вазифани адо этишда бардавом эдилар. Улар дўзах оташига тобора яқинлашиб боришарди.

Шу пайт Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг муборак ҳадиси шарифлари ёдига тушди:

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Айтинглар-чи, агар бирингизнинг эшиги олдида анҳор бўлса, у ўшанда ҳар куни беш марта ювиниб турса, унинг киридан бирор нарса қоладими?» дедилар. «Унинг киридан ҳеч нарса қолмайди», дейишди. У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Ана шунга ўхшаб, Аллоҳ беш вақт намоз ила хатоларни ювади», дедилар» (Бешовларидан фақат Абу Довуд ривоят қилмаган).

«Шундай экан, наҳотки, намозларим ҳам менга ёрдам бермаса? – деди ўзига ўзи. – Менинг намозларим, менинг намозларим, менинг намозларим», дея тинмай такрорлайверди.

Хизматкор фаришталар унга эътибор ҳам беришмас, бир зум ҳам тўхтамай йўлларида давом

этишарди. Мана, ниҳоят дўзах сарҳадларига ҳам яқинлашиб қолишди. Жаҳаннам оташидан юзлари куйди. Охирги марта орқасига ўгирилиб, умид билан атрофга боқди. Сўнгги илинж, сўнгги умид уни орқада кузатиб қолганди... Унинг боши эгилиб, қадди янада дол бўлди. Маҳкам тутиб турган қўллар ёзилди ва фаришталардан бири уни итариб юборди. У дўзах макон топмиш ер қаъри томон учиб, пастликка тобора шўнғиб борарди. Бирдан кимдир унинг қўлларидан тутди. У аста бошини кўтариб, юқорига қаради. Уни оппоқ соқоллари кўксига тушган аллақандай чол кутқариб қолди. Нуроний уни пастдан юқорига олиб чиқди. Устидаги чанг-ғуборларни қоқяпти-ю, нигоҳи ҳалиги оқсоқолда: «Сиз кимсиз?» дея сўради у. Чол табассум билан: «Мен сенинг намозларингман», деди.

«Нега бунча кеч қолдингиз? Охирги дақиқаларда келдингиз-а. Яна озгина кеч қолганингизда, мен аллақачон жаҳаннам оташида ёниб кул бўлган бўлардим», деди у.

Нуроний оқсоқолнинг нурли юзи майин табассумдан янада зийнатланди ва бошини сараксарак қилиб сўз қотди:

«Сен ҳам ҳар доим мени ишларингнинг охирига қолдирасан-ку. Бир эслаб кўргин...»

У кўзини очди. Ҳамма ёғи терга ботиб, шалаббо бўлган, ҳамон ҳаяжондан вужуди титроқда. У ташқаридан эшитилаётган товушга қулоқ тутди. Бу латиф овоз муаззиннинг хуфтон намозига чақириғи – азон эди... Шу ондаёқ сакраб ўрнидан турди-да, таҳорат учун чоғланди...

Ойдинахон Ваҳобжонова

Жаҳаннам аҳлининг кўпроғи (кўпчилиги) аёллардир

САВОЛ: Суннатда (ҳадисда) жаҳаннам аҳлининг кўпроғи аёллардан эканлиги зикр қилинган. Нима учун?

ЖАВОБ: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Албатта, аёллар эрларига куфр келтирадилар. Агар уларнинг бирорталарига умр бўйи яхшилик қилиб, сўнг бир мартагина ёмонлик қилсанг, у: «Сендан ҳеч ҳам яхшилик кўрмадим», дейди», дедилар».

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг «куфр келтирадилар» деган сўзларининг маъноси «беркитадилар», «яширадилар», «инкор қиладилар» деган маънодадир.

Аёлларнинг эрларига куфр келтиришлари уларнинг жаҳаннам аҳллариининг кўпроғи бўлишларига сабаб бўлар экан, бас, жаҳаннам аҳлидан бўлишни истамайдиган аёл ушбу хислатдан ўзини қайтарсин. Эри унга ёмонлик қилган вақтда унга фақат бир марта, шу сафар ёмонлик қилганини, шу пайтгача доим унга яхшилик қилиб келишини эсласин. Шу билан эрини рози қилади ва эридан рози бўлади, эри билан бирга бахтли-саодатли ҳаёт кечиради. Охиратда эса, иншааллоҳ, ушбу иши сабабли жаннатга эришади.

Батаҳқиқ, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Қай бир аёл ўлса-ю, эри ундан рози бўлса, у аёл жаннатга киради», дедилар.

Аёлларнинг эркак табиблар хузурида даволанишлари

САВОЛ: Баъзида аёл киши ноилож эркак табиб хузурида даволанишга мажбур бўлади. Гоҳида тажрибали табиб диндор бўлмаслиги ҳам мумкин. Лекин у даражада тажрибали бўлмаган табиб аёл ҳам бўлса, бу ҳолатда ҳукм қандай бўлади?

ЖАВОБ: Модомики, аёл даволанишга муҳтож бўлса ва аёл табибларнинг тажрибаси камлиги сабабли уларнинг хузурида даволанишнинг иложи бўлмаса, бу ҳолатда у аёлнинг Аллоҳдан кўрқадиган мусулмон табиб ҳақида зикр аҳлидан сўрашида ҳеч қандай монъелик йўқ.

Агар бундай табиб топилмаса, у ҳолатда диндор бўлмаган тажрибали табиб хузурида даволаниши мумкин. Фақат у яшаб турган шаҳарда дин аҳлларииндан бўлган бошқа табиб бўлмаганда бунга рухсат берилади. **Валлоҳу аълам.**

Имрон қизи Марям

САВОЛ: Қуръони каримда аёллардан фақат Имрон қизи Марямнинггина исми зикр қилинган. Нима учун?

ЖАВОБ: Марям қиссаси Қуръондаги бошқа қиссалардан Марямдаги такрорланмайдиган (меҳробда Аллоҳнинг хузуридан берилган ризқ, Закариё алайҳис-

саломнинг дуоси ва Ийсо алайҳиссаломнинг туғилишлари каби) мўъжизаларни хослаб келиши билан фарқ қилади. Қуръондаги бошқа қиссалар ибратли бўлиб, улар ҳаётда такрорланиб келади.

Аллоҳ таоло Қуръонда «ғор эгалари» (асҳобул қаҳф) ҳақида: «**Албатта, улар Роббиларига иймон келтирган йигитлардир**», деб хабар берди. Лекин уларнинг кимлигини, қайси шаҳардан эканликларини айтмади. Балки, бу нарсалар Аллоҳ учун у қадар қиймати бўлмаган нарсалардир. Қиссани келтиришдан мақсад эса унинг мазмуни ва мағизидир.

Агар қиссалардаги инсонлар исмлари билан зикр қилинганларида, одамлар: «Бу қисса ўзининг замони ва ўзининг қаҳрамонлари учун бўлган бошқа такрорланмайдиган, қайта бўлмайдиган қисса», дейишлари аниқ эди.

Демак, қуръоний қиссаларнинг аксарияти инсонлар учун ибрат бўлиб, у ҳар қайси замон ва маконда такрорланиши мумкин. Валлоҳу аълам.

Аёл кишининг йўлда намоз ўқиши

САВОЛ: Агар аёл киши йўлдалигида намоз вақти кириб қолса ва намоз вақти чиқиб кетиб қолишидан кўрқса, бу пайтда унинг таҳорати йўқ бўлса ва таҳорат қилишга имкони ҳам бўлмаса, таяммум қилиб намоз ўқиши мумкинми? Ёки уйига қайтганида намозни қазо қилиб ўқийдими?

ЖАВОБ: Афзали таҳорат қилиб, бирор бир масжид ёки йўлда намоз ўқишидир. Агар таҳорат қилишга умуман имкон бўлмаса, масалан, сув топа олмаслик каби, у ҳолатда таяммум қилади ва намозини ўз вақтида адо этади. **Валлоҳу аълам.**

Аёл кишининг илм ўрганиши

САВОЛ: Исломида аёл кишининг илм ўрганишининг аҳамияти қандай?

ЖАВОБ: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Илм талаб қилиш ҳар бир мусулмонга фарздир», деганлар. Шундай экан, биз ҳам аёл кишининг таълим олиши фарз, деймиз.

Умар розияллоҳу анҳу Бану Адий қабилиасидан бўлган бир аёлни қизи Ҳафсага ўқиш ва ёзишни ўргатиш учун олиб келди. Ҳафса таълим олганидан сўнг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унга уйландилар ва Ҳафсага қолган илмлардан таълим бериши учун ҳалиги аёлнинг уйларига келишини буюрдилар. Шунда Умар: «У таълим олган», деган эди, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «(Олган илмини) чиройли ва яхшилаши учун», дедилар.

Бас, аёл киши таълим олсин. Лекин асосий эътиборни ҳаётда унга ёрдам берадиган навъий (турли) илмларга қаратиши керак бўлади.

Саволларга шайх Шаъровий жавоб берган.

ЭР-ХОТИНЛИК ҲУҚУҚЛАРИ

Ислонда эр-хотин орасидаги алоқалар энг муқаддас инсоний муносабатлар эканини ҳаммамиз яхши биламиз. Аммо ўша алоқалар қай тарзда йўлга қўйилиши кераклигини ҳам яхши билишимиз ва мазкур билимга амал қилишимиз лозим.

Эр-хотиннинг ўзаро муносабатлари қандай бўлиши керак?

Эр ким? Унинг қандай мажбуриятлари бор? Хотин ким? Унинг қандай мажбуриятлари бор? Уларнинг қандай оилавий ҳуқуқлари бор?

Ўзаро муносабатлари қай тарзда бўлиши керак? Шариатимизда шу ва шунга ўхшаш саволларнинг барчасига жавоб берилган.

Ҳамма ҳужжат ва далилларни тўплаб, ўрганган уламоларимиз эрнинг хотиндаги ҳақларини куйидагича баён қилганлар:

1. Аёл киши эри ҳузурида унинг изнисиз нафл рўза тутмаслиги лозим. Фарз рўза тутиши учун эса ҳеч кимнинг изни керак эмас. Шунингдек, эри узокдалигида унинг изнисиз нафл рўза тутса бўлаверади. Эр борлигида аёл фақатгина унинг изни билан нафл рўза тутиши керак. Чунки ҳар қачон эрининг у билан бирга бўлиш истаги зоҳир бўлиши мумкин. Рўза эса бу ишга тўсиқ бўлади. Ислонда турмуш ўртоғининг шаръий ҳаққи нафл ибодатдан устун қўйилмоқда! Бу ҳақиқатни мусулмонлар

жуда яхши тушуниб етмоқлари ва унга оғишмай амал қилишлари лозим.

2. Аёл киши эрининг рухсатисиз бегона одамни уйга киритмаслиги шарт. бу ҳам эрнинг ҳақларидан биридир. Абу Хуррайра розияллоху анхудан ривоят қилинади: «**Расулulloх соллalloху алайҳи васаллам: «Аёл киши учун эри борида унинг изнисиз рўза тутиши ва унинг изнисиз уйга бировни киритиши ҳалол эмас», дедилар.**» Чунки эри йўғида унинг уйига кирган одам туфайли оилага катта зарарлар етиши мумкин. Бу одам ёмон одам бўлса, ёлғиз аёлга ёмон кўз билан қараши ёки ҳаракат қилиши, оиладаги сирларни ташқарига олиб чиқиши мумкин. Оиланинг энг мухтарам жойи бўлмиш уйга оила бошлиғининг изнисиз тўғри келган одамни киритавериш эрга нисбатан ҳурматсизлик бўлади.

3. Аёл киши эри хоҳлаган вақтда, шаръий узр бўлмаса, унинг жинсий эҳтиёжини қондириши керак. Абу Хуррайра розияллоху анхудан

ривоят қилинади: «**Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Қачон эр хотинини тўшагига чақирса-ю, у келишдан бош тортса, уни фаришталар тонг отгунча лаънатлаб чиқадилар», дедилар».** Аёл киши эри уни тўшакка чақирган пайтда бош тортса, ана шу асосий мақсадлардан бирини бажаришдан бош тортган бўлади. Бу аста-секин соғлиқ, меҳр-муҳаббат, ижтимоий ва бошқа тарафлардан зарарлар етишига, борабор оилада келишмовчиликлар келтириб чиқариб, ҳатто унинг бузилишига ҳам олиб бориши мумкин. «Шаръий узр» дейилганда, фарз рўза тутган, ҳайз ёки нифос кўрган ҳолатга ўхшаш, динда жинсий алоқа ман қилинган ҳолатлар назарда тутилади. Зотан, эр-хотин бўлиб оила қуриб яшашнинг имтиёзларидан бири ҳам шудир.

4. Хотиннинг эрига итоат қилмоғи. Термизийнинг лафзида: «**Агар бировни бировга сажда қилишга амр қилгудек бўлсам, хотинни эрига сажда қилишга амр қилган бўлар эдим»**, дейилган. Эр – оиланинг раҳбари. Агар аёл эрнинг итоатида бўлса, фарзандлари ҳам отасига итоат қиладиган бўлади. Оқибатда оилада дўстлик, муҳаббат ҳукм суради, оила мустаҳкамланади. Аёлнинг эрига итоатсизлиги эса оиланинг бузилишига, бошқа кўплаб ноқулайликларга сабаб бўлади. Ушбу ҳақиқатни ҳар бир мусулмон, оиланинг ҳар бир аъзоси яхшилаб тушуниб олиши керак.

5. Аёл киши эри ёмон кўрадиган кишиларни уйга киритмаслиги ва уни тўшагига ўтирғизмаслиги керак. Амр ибн Аҳвас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «**Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Огоҳ бўлинглар! Албатта, сизнинг хотинларингизда ҳаққингиз бордир ва хотинларингизнинг сизда ҳақлари бордир. Тўшагингизни сиз ёқтирмаган кишиларга бостирмасликлари ва сиз ёқтирмайдиган кишиларнинг уйингизга киришига изн бермасликлари сизнинг хотинингиздаги ҳаққингиздандир. Огоҳ бўлинглар! Уларнинг кийимларини ва таомларини яхшилаб қўйишингиз уларнинг сиздаги ҳақларидандир»**, дедилар». Бу ишнинг алоҳида таъкилланишининг боиси, кўпчилик наздида арзимас бўлиб кўринган нарса оилада уруш-жанжаллар келиб чиқишига, оиланинг бузилиб кетишига сабаб бўлиб келганидир.

6. Эрга нисбатан барча ишларда яхши муомалада бўлиш лозим. Муъоз ибн Жабал розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Қай бир хотин бу дунёда эрига озор берса, албатта, унинг «хури ийн»дан бўлган хотини «Унга озор берма! Аллоҳ сени ҳалок қилсин! У сенинг олдинда қўноқ бўлиб турибди, холос. Яқинда сени тарк этиб, биз томон жўнайди», дейдилар», деганлар».

Термизий ривоят қилган ва ҳасан, деган.

Ушбу ҳадиси шариф ҳам аёл киши ўз эри билан доимо яхши муомалада бўлиши кераклигига, эри ундан озор чекмаслик ҳаққига эга эканига далилдир.

7. Эр-хотинига одоб бериш ҳаққига эгадир. Аллоҳ таоло бундай деб буюради: «**Бош кўтаришларидан хавф қилинган аёлларга ваъз-насиҳат қилинг, ётоқларида ҳижрон қилинг ва уринг. Агар итоат қилсалар, уларга қарши бош-қа йўл ахтарманг. Албатта, Аллоҳ Олийдир, Улуғдир»** (*Нисо сураси, 34-оят*). Итоатсизлик аломатлари кўришиб, эрни беҳурмат қила бошлаганида, унга ваъз-насиҳат қилинади. Аёлга унинг ҳатоларини баён қилиб, уларни тузатиш йўллари кўрсатилади. Одоб беришнинг кейинги босқичи ётоқда ҳижрон қилиш, бирга ётмай қўйишдан иборатдир (бу ўша хонанинг ўзида, у ерни тарк этмаган ҳолда амалга оширилади). Албатта, ҳижрон ваъз-насиҳатдан кўра анча таъсирли чорадир. Агар бу ҳам фойда бермаса, энг таъсирли чорани қўллашга мажбур бўлинади. Бундай аёлни уришга тўғри келади. Аммо уриш деганда қаттиқ қалтаклаш, жароҳатлаш, баданда из қолдириш тушунилмайди. Уламоларимиз бу оятдаги уришни мисвок билан ёки курсаткич бармоқ билан туртиш, деб таъвил қилганлар.

8. Шофеъий, Моликий мазҳабларида ҳайз, нифос ва жунубликдан кейин ғусл қилиш ҳам эрнинг хотиндаги ҳақларидандир. Чунки хотин ҳайз ва нифосдан кейин ғусл қилмаса, эр унга яқинлашиши мумкин эмас. Шунинг учун у хотинини ғусл қилишга мажбурлаш ҳаққига эга. Жунуб аёл эса тезроқ ғусл қилиб, намоз ўқиши лозим.

9. Эр маҳри муъажжални адо қилган бўлса,

хотинини ўзи билан сафарга олиб кетиш ҳаққи-га эга. Яъни аввал беришга келишилган маҳрни хотинига бериш билан эрнинг уни ўзи билан сафарга олиб кетиш ҳаққи ҳам собит бўлади.

Шу билан бирга, аёлнинг эрига нисбатан риюя қиладиган одоблари ҳам бор:

1. Муслима аёл Аллоҳ таолога маъсият бўлмаган барча нарсада эрининг розилигини топишга ҳаракат қилади. Умму Салама розияллоху анҳодан ривоят қилинади: **«Набий соллаллоху алайҳи васаллам: «Қай бир хотин ўлса-ю, эри ундан рози бўлса, у жаннатга киради», дедилар».**

2. Ҳаётдаги энг гўзал фазилат каноатдир. Рисоладаги хотин ўзини ушбу фазилат билан зийнатламоғи лозим. Авваллари момоларимиз ризқ-рўз топиш учун жўнаб кетаётган эрларига: **«Ҳаром касб қилманг. Аллоҳдан кўрқинг. Биз очлик-ночорликка чидаймиз, лекин дўзахнинг азобига чидай олмаймиз»,** дейишар экан.

3. Эрга ихлос билан хизмат қилиш ҳам аёлларнинг юксак одобларидан биридир. Улуғ имомлардан бири Жаъфар Содик: **«Бир солих аёл ўз эрига етти кун хизмат қилса, Аллоҳ унинг қаршисидаги дўзахнинг етти эшигини ёпади ва жаннатнинг саккиз эшигини очади»,** деган эдилар.

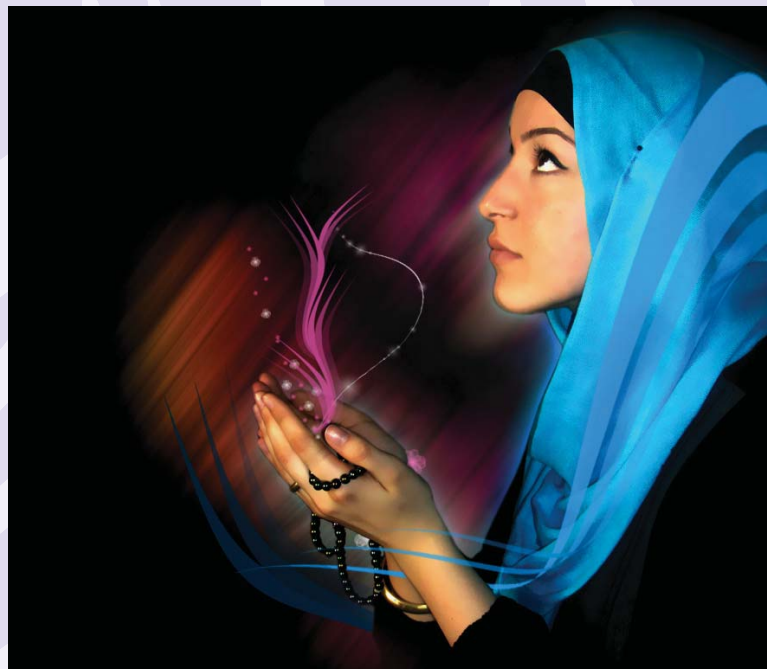
4. Хотин оилада чиройли амалларга одатланиши лозим. Куръон ўқиш, китоблар билан танишиб туриш, ахборотлардан хабардор бўлиш шулар жумласидандир. Чунки оқила ва маърифатли аёл ҳамиша эъзозда, эътиборда бўлади.

5. Уйнинг содда, саранжом-саришта бўлиши ҳам асосан хотин кишига боғлиқ. Унинг зийнати нақш нигору аёлларда эмас, балки саришталик, тотувлик ва меҳр-муҳаббатда эканини ҳеч қачон унутмаслиги керак.

6. Хотин киши эрининг виждонига айланиб, уни гуноҳдан, ёмон ишлардан қайтаради, савобга, яхши ишларга ундаб туради.

Бундай аёллар Расулulloҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

«Мўмин банда Аллоҳга бўлган иймондан сўнг эришган энг яхши нарса солиҳа хотиндир, унга қараса, хурсанд қилади ва Аллоҳнинг амрини бажаришда ёрдам беради», деб мақтаган аёллар қаторига кирадилар.

7. Солиҳа хотин энгиллик пайтида ҳам, оғирчилик пайтида ҳам эри учун энг яқин киши, дардкаш, маслаҳатчи бўлади. Уни сабр-чидамга даъват қилади, тушкун кунларида кўнглини чўқтирмай, доимо олдинга интилишга ундайди.

8. Солиҳа аёл ўз эрининг яқин ёрдамчиси, ишончли кишиси бўлиб, ҳамма нарсаларни тартибга солиб туради. Унинг қилмокчи бўлган ишларига ҳурмат билан қараб, ваъда ва учрашувларини ўз вақтида ўтказишига ёрдам бериб боради. Бу ҳолат, албатта, эрни уйга боғлайди. Чунки у бу ерда роҳат-фароғат, хузур-ҳаловат топади.

9. Аёл киши эри хузурида ширинсухан, хушмуомала бўлиш билан бирга, тоза, чиройли кийинган, зийнатланган ҳолда бўлиши керак. Чунки бу нарса эр қалбига хурсандчилик, руҳига сокинлик киритади, қалбига қувонч бағишлайди.

10. Рисоладаги хотин эрининг олдида ҳам, ортидан ҳам обрўсини, молини сақлайди, шарафини муҳофаза қилади.

ҲАЗРАТИ ЗАЙНАБ РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲО

Расулу Акрам соллаллоху алайҳи васалламнинг завжалари орасида Зайнаб исмлилари иккита бўлган. Бири – Зайнаб бинти Жаҳш, иккинчиси – Зайнаб бинти Хузайма. Зайнаб бинти Хузайма розияллоху анҳо Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам билан жуда оз яшаб, эрта вафот этганлар. Шунинг учунми, улар ҳақларидаги маълумотлар жуда кам.

Зайнаб бинти Хузайма розияллоху анҳо Расулulloх соллаллоху алайҳи васаллам пайғамбар бўлишларидан тахминан ўн йилча олдин Маккада туғилганлар. Улар Бану Халил қабиласидан эдилар. Оталари – Хузайма ибн Ҳорим ибн Абдуллоҳ Ҳилолий, оналари – Ҳинд бинти Авф ибн Ҳорис ибн Ҳитома Хумария бўлганлар.

Айрим манбаларда келишича, биринчи турмуш ўртоқлари билан ажрашгач, Абдуллоҳ ибн Жаҳшга турмушга чиққанлар. Ўз оилалари билан Мадинага ҳижрат қилганлар. Бадр урушида ярадорларга кўмаклашганлар. Уҳуд ғазотида турмуш ўртоқлари Абдуллоҳ ибн Жаҳш шаҳид кетганидан сўнг Зайнаб бинти Хузайма розияллоху анҳо бева қолдилар. Расулulloх соллаллоху алайҳи васаллам ҳижратнинг учинчи йили Ҳазрати Ҳафса онамиздан кейин Ҳазрати Зайнаб розияллоху анҳони никоҳларига олдилар. Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам Зайнаб бинти Хузайма онамизнинг маҳрларига тўрт юз дирҳам бердилар. Ва Оиша онамизнинг хужралари ёнидан уларга хужра қурдилар.

Зайнаб бинти Хузайма онамиз илгаридан «Мискинларнинг онаси» маъносида «Уммул масокин» номи билан машҳур бўлганлар. Фақирларни, камбағалларни ҳимоя қилиб, уларга кўп яхшиликлар қилар эдилар. Ўрта ёшли, марҳамат соҳибаси, ажойиб аёл эдилар. Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам Зайнаб онамизни ҳимояга муҳтож, тул бўлганликлари ҳамда шафқат соҳибаси бўлганликлари сабабли никоҳларига олганлар. Аммо Зайнаб онамиз Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам билан жуда оз муддат яшадилар. Уч ойдан сўнг, ҳижрий сананинг охириги чораги-

да, ўттиз ёшларида дорул-бақога риҳлат қилдилар. Зайнаб бинти Хузайма онамиз розияллоху анҳонинг жанозаларини Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг ўзлари ўқиганлар. Зайнаб бинти Хузайма розияллоху анҳо Бақийъ қабристонига дафн қилинганлар. Расулulloх соллаллоху алайҳи васаллам ҳаётликларида ҳазрати Хадича онамиз ва ҳазрати Зайнаб онамиздан бошқа завжалари вафот топмаган.

Аллоҳ таоло Уммул масокийн, марҳамат соҳибаси бўлган онамиз – Зайнаб бинти Хузайма розияллоху анҳодан рози бўлсин.

ДИНИЙ МАВЗУЛАРДАН ФОЙДАЛАНИБ ҚИЗИҚЧИЛИК ҚИЛИШ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: **«Кимки кулиб гуноҳ қилса, у йиғлаб дўзахга киради».**

Аслини олганда кўп кулиш қалбни ўлдиради. Шариатимизда бу борадаги тақиқлар етарлича келган. Инсон кўп кулиш билан охират ғамларини унутади. Қабр азоби, сирот, маҳшаргоҳ ва дўзахда бўладиган азобу машаққатлар ҳақида қайғурмайдиган бўлиб қолган инсон, шубҳасиз, ўз нафсига зулм қилган инсондир. Аллоҳ таоло айтади: **«Бас, қилган касблари жазосига оз кулиб, кўп йиғласинлар»** (Тавба сураси, 82-оят).

Охирги пайтда қизиқчилик қилиб одамларни кулдирадиганлар жуда кўпайиб кетди. Энг аянчли ҳолат эса билар-билмас, шариат аҳкомларини, жаннату дўзахни ва ҳоказоларни ўз қизиқчилик дастурларига киритиб, қизиқчилик орқасидан «нон топаётган» инсонлар сони тобора ортиб бормоқда. Бу инсонлар жонларига зулм қилаётганларини, ўзлари учун охират азобини танлаб олаётганларини билишармикан? Аллоҳ таолонинг шариати инсонлар унга амал қилиб, охират саодатига эришишлари учун юборилгандир. Аллоҳ таолонинг шариати ўйинчоқ эмас! Бу мавзуларни қўшиб қизиқчилик қилиш мутлақо жоиз эмас. Ушбу амалларни қилаётган қизиқчи-масхарабозлар, шу жумладан, бу қизиқчиларнинг аскияларини эшитиб, қаҳ-қаҳ отиб кулаётганлар ҳам ўз иймонларини қанчалик хавфга солаётганлари ҳақида бир ўйлаб кўрсинлар ва дарҳол тавба қилсинлар. Аллоҳнинг жаҳаннами, бу – гўзал жой эмас. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳазил қилганлар, лекин бу ҳазиллари Аллоҳ таолонинг шариатига хилоф бўлмаган. Ҳазил қилишда ҳам чегара бор.

Иброҳим Наҳайй айтадилар: «Киши гапириб, атрофдагиларни кулдиради. Бу калима билан Аллоҳ унга ғазаб қилади. Унга Аллоҳнинг ғазаби бўлади. Бу ғазаб унинг атрофидагиларни умум қилади (қамраб олади). Киши бир сўз айтади, Аллоҳ ундан рози бўлади. Унга ва атрофдагиларга раҳмат етади».

Ёлғон гапириб, ёлғон тушларни тўкиб одамларни кулдириш ҳам Исломда қаттиқ қоралангандир. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам айтадилар: «Ёлғон гапириб, одамларни кулдирган кимсага вайл бўлсин, вайл бўлсин, вайл бўлсин!»

Абу Ҳанифа раҳимахуллоҳ айтганлар: «Мен бир марта кулганман, аммо ўшанга ҳам кўп пушаймонларим бор. Қадарий – мўтазилийларнинг имоми Амр ибн Убайд билан мунозара қилдим. Ғалабани сезиб, кулдим. У менга: «Илмдан гапириб, яна куласан. Сенга ҳеч қачон гапирмайман», деди. Мен ўша ишга пушаймон бўлдим. Ўшанда кулмаганимда, унинг менга айтган сўзига жавоб қайтарар эдим. Бунда олимнинг салоҳияти бор». Абу Ҳанифа раҳимахуллоҳ бир марта кулганларига шунчалик пушаймон эканлар, биз каби қаҳ-қаҳ отиб кулувчиларнинг ёки одамларни, динни масхара қилувчиларнинг, эркак бўла туриб, аёллар либосларини кийиб аския қилувчиларнинг ҳолини гапирмасак ҳам бўлади.

Бу мавзуга Хасан Басрийнинг сўзлари билан яқун ясаймиз.

Хасан Басрий айтдилар: «Кулувчига ҳайрон қоласан! Ахир, унинг орқасида дўзах! Хурсанд бўлувчига ҳайрон қоласан! Ваҳоланки, унинг орқасида ўлим!»

Россия империясининг йирик ҳарбий мутахассиси, машҳур тарихчи, 1830-1840 йилларда Хивани забт этиш учун юборилган ҳарбий экспедиция қатнашчиси генерал лейтенант Михаил Игнатович Иванин (1801-1874йй.) русларнинг Шарққа дастлабки юришларидаги муваффақиятсизликлари сабабини бу ўлкалардаги халқларнинг буюк саркардалари ҳарбий маҳоратини, усул ва услубларини ўрганмасдан ишга киришилганликда кўради. Шу боисдан у энг аввало Чингизхон ва Амир Темурнинг ҳарбий стратегияси ва тактикасини, кўзланган мақсадга эришиш йўллари пухта ўзлаштиришни тавсия қилиб ҳамда Россия ҳукумати бу борада амалга ошириши зарур бўлган ва амалга оширган ишларни ёритиб, китоблар («Два полководца: Чингисхан и Мир Темур». С-Петербург, 1874; Записки о государственных и

общественно-экономических нуждах Туркестанского края. С-Петербург, 1906) ёзади. Бу китоблар ўқувчида турли фикр-мулоҳазалар ва хулосалар уйғотади. Қуйида улардан айрим парчалар келтирилади.

Бизнинг 1839-1840 йиллардаги Хивага қилган муваффақиятсиз (омадсиз) юришимиздан сўнг мен мўғул-татар ва Ўрта Осиё халқларининг Чингизхон ва Амир Темур давридаги ҳарбий санъатини ўрганишга киришдим. Уларнинг тузумлари ва асосий юришлари ҳақидаги қисқача баёнимданок мўғул-татарлар кўлга киритган улкан ютуқлар фақатгина қўшиннинг кўплиги ва жангчиларнинг ботирлигига асосланган эди, деган биздаги нотўғри тушунчанинг умуман асоссиз эканлиги кўришиб турибди, деб ўйлайман.

Мана шу қисқача баёнданок Осиёдаги катта кучлар билан уруш олиб бориш мумкин-

КУРАШМОҚ УЧУН ЎРГАНМОҚ КЕРАК

лиги, аммо аввал уларни яхши билиб олиш ва жангчиларни дунёнинг мана шу қисмига юришлар қилиш учун тайёрлай билиш кераклиги кўришиб турибди. Осиёда яна уруш бўлган тақдирда (Россия ва европаликларнинг Ўрта Осиёга юриши эҳтимоли кўзда тутилмоқда) биз мўғул-татарлардан кам сонли кишилар билан жанг қилиш ҳамда отлар, туялар ва чорва молларининг учарларини ҳимоя қила олиш санъатини ўрганишимиз, улардан Осиёда бўладиган юришлар учун, ҳатто қишда ҳам оёқ остидаги ўт-чўплардан қаноатланиб кетаверадиган ва куруқ ем-хашакни ҳаммиша ҳам талаб қилавермайдиган дашт отларига кўпроқ эга бўлиш қоидасини

ўзлаштиришимиз керак, деб ўйлайман. Осиёда бўладиган узоқ муддатли юришлар учун яна кўчманчи халқлардан кўчишлар кўришидаги юришлар қилиш ва шу кўчишлар мобайнида отларни ҳарбий қийинчиликларга чидамлироқ қилиб бориш санъатини ҳам ўрганиб бориш фойдали бўлур эди.

Шундай қилиб, Осиёда урушлар қилган тақдирда биз ўзимизнинг жанубий ва жануби-шарқий давлатларимизда юклар, пиёдалар ва захираларни Осиёнинг кенг сувсиз ва кумли чўлларида олиб ўтишда туяларни, отлик аскарларни зарурат туғилганда алмаштиришда керак бўладиган отлар билан ва озиқ-овқат билан таъминлаш учун чорва

молларини кўпайтириш ҳақида ўйлашимиз лозим. Бизнинг жанубий ва жануби-шарқий даштларимизда бу ҳайвонлар ҳамиша яхши боқиб келинган, фақатгина туя у ердаги аҳолининг кундалик заруратига айланиши ҳақида қайғурмасак бас.

Бундан ташқари жуда оз бўлса ҳам, чўл юришларига ўргатилган туяларда жанг қила оладиган жангчиларга эга бўлишимиз, бунинг учун тажриба сифатида туяларда юривчи унча катта бўлмаган пиёда жангчилар отрядларини тузишимиз, уларни кейинчалик, зарур ҳолларда фойдаланиш учун ҳарбий ҳаракатлар қилишга ҳам, заҳиралар ва тўпларни ташиб юришга ҳам ўргатишимиз лозим. Ва ниҳоят, Осиёни ҳарбий жиҳатдан билиб олиш мақсадида дунёнинг шу қисми ҳақида кўпроқ ҳарбий жиҳатдан муҳим маълумотлар босиладиган, давлат ҳомийлигида бўлган жаридани мунтазам равишда чоп этириш мақсадга мувофиқдир.

Ўрта Осиёни сиёсий жиҳатдан ҳозирги аҳволда тутиб туриш учун биз Англия билан дўстона ҳамда ўзаро манфаатларга асосланган ҳаракатларга келишиб олишимиз керак бўлади. Ўрта Осиё унинг халқларини ягона бир жамятга бирлаштиришга йўл қўймайдиган воситаларга эга бўлган давлатлар (яъни Россия ва Хитой) тасарруфида ёки таъсири остидадир.

Душманда нимаики яхши нарса бўлса, уни издан чиқаринг, ўлдининг, амалдорларни ва машҳур кишиларни мавқеъларига ярашмайдиган ишларга жалб этинг; лозим бўлганда эса фош қилинг. Душманнинг энг ярамас одамлари билан махфий алоқада бўлинг, ҳукуматга халақит беринг, ҳар ерда низо уруғини сочинг, норозилик туғдининг, кичикларни катталарга, хизматчиларни бошлиқларга қарши қайраб қўйинг.

Душманнинг қўшинларини кийим-бошсиз, озиқ-овқатсиз қолдиришга ҳаракат қилинг, улар феълени (асабини) бўшаштирувчи

муסיқалар юборинг. Тамоман расво қилиш учун бузуқ аёлларни йўлланг. Такаллуф, ваъдалар ва совғаларга саҳий бўлинг. Уларнинг сирларини билиш учун пулни аяманг, чунки қанча кўп пул сарфласангиз, шунча кўп фойдаси билан ўзингизга қайтади. Ҳар ерда айғоқчиларингиз бўлсин. Хитой ҳарбий ёзувчилари, Хитой Макимвеллисининг айтишича, кимки бу воситалардан фойдалана олса ва душман орасига низо уруғини соча билса (биз буни ўз давримизда Осиё халқлари билан бўлган урушларда кўрмоқдамиз), у ҳоким бўлишга ҳақли; ва давлат учун чин хазина ҳамда таянчдир...

Агар бу икки давлат (Россия ва Хитой) соғлом сиёсат юргизса ва Ўрта Осиё ҳукмдорлари ўртасидаги истилочилик ниятларини бостириш учун аҳиллик билан ҳаракат қилса, у ҳолда Осиё узоқ вақтгача қонли ларзалардан холи бўлиши мумкин. Худди шунингдек, Англия ҳам жанубдан ҳаракат қилиб, бу ишда (мустамлакачилик босқинида) қатнашиши мумкин, чунки Ҳиндистон ҳамиша истилочилар учун лаззатли луқма бўлиб келганлиги туфайли Англиянинг хусусий манфаатлари Ўрта Осиёда кучли ярим давлат юзага келишига йўл қўймаслик, бунинг учун эса Ўрта Осиё халқларини янги такомиллашган қурол-яроғ билан таъминламаслик лозимлигини кўрсатиб турибди...

...Шуни ҳам назардан қочирмаслик лозимки, Туркистон мусулмонлар бешигидир. Ўрта осиеликлар ҳеч қачон насроний(христиан)ларга ён босмайдилар. Улар динсизларга бўлган ўз хаёлий муносабатларини фақат куч ишлатилгандагина ўзгартиришлари ва шундагина ўз тақдирларига тан беришлари мумкин.

Мажид Ҳасанийнинг «Юрт бўйнидаги қилич ёки истило» (Тошкент, «Адолат», 1997) китобидан олинди.

Бир шогирд устозига шикоят қилиб: “Устоз, мен нега шунча ҳаракат қилсам ҳам, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни тушимда кўра олмаяпман? Нега бундай бўляпти? Қанийди, у зотни тушимда кўрсам”, дебди. Устоз шогирдига қараб: “Эртага бизнинг уйимизга борсанг, истаган нарсангни тушингда кўришинг мумкин”, деб жавоб берибди. Шогирд тезроқ кун ўтиб, устози айтган соатлар етиб келишини интиқлик билан кутибди. Айтилган вақт ҳам келиб, ваъдалашилганидек, шогирд устозининг уйига борибди. Устоз шогирдига ҳеч нарса демасдан, унинг олдига таом қўйибди ва: «Қани, марҳамат қилсинлар», дебди. Шогирд таомдан озгина ебди. У жуда ҳам шўр экан. Нондан тишлаб кўрибди, нон овқатдан ҳам шўрроқ экан. Чой ичмоқчи бўлган экан, унга ҳам туз қўшилган шекилли, овқат ва нондан ҳам шўрроқ экан. Шогирд устози томонидан тортиқ қилинган егуликларни емасликдан ҳижолат бўлиб, ҳаммасини еб тугатибди. Кечаси устозининг хонадониди тунаб қолибди. Уйқусида ширин булоқ сувларини туш кўриб чиқибди. Эрталаб тургач, кўрган тушларини устозига айтиб берган экан, устози унга қараб дебди: “Сен кеча шўр нарсалардан истеъмол қилиб, роса чанқаганингдан, тушингда булоқ сувларини кўриб чиқдинг. Кишининг қалбида нимага муҳаббат кучли бўлса, тушида ҳам, хаёлида ҳам, фикру-зеҳнида ҳам ўша нарсани кўраверади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни кўриш учун у зотга бўлган муҳаббатимиз ҳамма нарсадан устун бўлиши керак...”

Биз-чи? Бизнинг у зот соллаллоҳу алайҳи васалламга бўлган муҳаббатимиз қалбимиз тўридан жой олганми ёки...?

МУНАЖЖИМЛАР БАШОРАТИ

ёхуд

ХАЛҚ ИЧИДА ЁЙИЛГАН ИЛЛАТ

Барча ҳамду сонлар Аллоҳга хосдир. Биз Унга ҳамд ва истиффор айтамиз. Ундан ёрдам сўраймиз. Нафсимизнинг шумлигидан ва амалларимизнинг ёмонлигидан Унинг Ўзидан паноҳ сўраймиз. Аллоҳ ҳидоят қилган кимсани адаштирувчи йўқ, адаштирган кимсани эса ҳидоят қилувчи йўқдир. Мен «Ягона, шериксиз Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ, Унинг ўхшаши, тенги ва мисли йўқдир», деб ва «Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам Унинг бандаси, элчиси, халили, халқлари ичидан танлаб олган ва Ўз ваҳийсига ишонган аминидир», деб гувоҳлик бераман.

Кўп йиллик диндан узоқда яшаш халкимиз орасида ҳар хил ирим-сиримлар, бидъат ва хурофотлар ёйилишига сабаб бўлди. Ўзбек халқининг динга бўлган чанқоқлигидан фойдаланган айрим кишилар мустақилликнинг дастлабки йилларида ўзлари диний саводга эга бўлмаган ҳолда турли ботил китоблар ва рисоаларни нашр қила бошладилар. Бу ҳолат халқнинг мана шу нарсалар динда бор экан, деган мулоҳазалар-

га бориб қолишига сабаб бўлди. Собиқ иттифок даврида пана-паскамда беркиниб иш қиладиган фолбину-кинначилар ҳам аста-секинлик билан бошларини кулбаларидан чиқариб, куфр амалларини ошкора қилишга киришдилар. Ўз бошига бирор-бир мусибат етганда уни аритишга қурблари етмайдиган бундай ношудлар халқни куфр ботқоғига ботиришда шайтонга яқиндан ёрдам бериш учун бел боғладилар. Ифлос амалларига одамлар шубҳа билан қарамасликлари учун Қуръонни, тасбеҳларни восита қилиб, ўзларини ҳам одамларга намозхон кўрсатиб, мўмайгина даромад ишлай бошлашди. Аста-секинлик билан фолбинликнинг замонавий кўриниши «мунажжимлар башорати» рукни остида газета ва журналлар саҳифаларидан жой ола бошлади. Охир-оқибат, бугунга келиб кўпчилик одамлар ушбу газета ва журналларни улардаги «мунажжимлар башорати», яъни «гороскоп» учун харид қиладиган бўлишди. Ҳаттоки охириги саҳифасида «гороскоп»и бўлмаган газеталарнинг бозори

чаққон бўлмайд қолди. Минг афсуслар бўлсинки, мусулмонман деган кўпчилик намозхонлар ҳам бу башоратларни ўқиб, амал қилишмоқда. Одамлар бу башоратлар фолбинликнинг ўзгача кўриниши эканлигини пайқамайдилар ёки пайқасалар ҳам, жиддий қарамайдилар. Аллоҳ таоло Қуръони каримда шундай дейди:

«Эй иймон келтирганлар! Албатта, ҳамр, кимор, бутлар ва (фол очар) чўплар ифлосдир. Шайтоннинг ишидир. Бас, ундан четда бўлинг» (Моид сураси, 90-оят).

Ушбу оят мазмунидан кўриниб турибдики, худди ҳозиргилари каби, жоҳилият даврида ҳам фолбинликнинг турли шакллари бўлган. Ўша даврларда баъзилар ёнларида олиб юрадиган учта бир хил: бирида «қилгин», бирида «қилмагин» деган белгилари бор, учинчисига эса ҳеч нарса ёзилмаган чўплари билан фол кўриб кетаверишган. Ғайб илми фақатгина Аллоҳга хос илмдир. Бу илмдан оз миқдорини ўзи истаган пайғамбарларигагина инъом қилади. Қуръони каримда:

«У ғайбни билувчидир ва ҳеч кимни Ўз ғайбидан хабардор қилмас. Ўзи рози бўлган Расул мустасно», дейилган (Жин сураси, 26-27-оятлар).

Дарҳақиқат, Аллоҳ таолонинг сўзи ҳақ. Бирор бир киши ғайб ишига аралаштишга ҳақли эмас. Ғайб ишига аралаштиш инсонга дунё-ю охирадда хорликдан бўлак ҳеч нарса келтирмайди. Биз буни атрофимиздаги одамлар ҳаётида жуда кўп кўрдик. Мисол келтирадиган бўлсак, бир киши иш бошламоқчи эди. Кўрдикки, мунажжимлар башоратида эртанги қиладиган иши самарасиз бўлиши ёзиб қўйилган. У эса бу башоратларга ишонади. У нима қилади? Албатта, бу ёлғонни тасдиқлаб, қиладиган ишини тарк этади. Бундан нима фойда кўрди? Агар у жамият учун фойдали иш бўлса ҳам, уни тўхтатди, ўзи ҳам моддий манфаатдан қуруқ қолди. Охираддаги азоби эса Аллоҳга ҳавола. Фол очиш ҳам, очтириш ҳам ширқдир.

Имом Аҳмад раҳматуллоҳи алайҳи Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: «Ким башоратчи ёки фолбинга борса ва гапларига ишонса, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга туширилган нарсаларга кофир бўлибди».

Бошқа бир ҳадисда шундай дейилади:

«Ким фолбиндан бирор нарса ҳақида сўраса, унинг қирқ кечалик намози қабул қилинмайди» (Имом Муслим ва Аҳмад ривоят қилишган).

Ҳазрати Али розияллоҳу анҳу: «Фолбин сеҳргардир, сеҳргар эса кофирдир», деганлар. Кўпчилик диний билимга эга бўлмаган инсонлар «Фолбинларнинг гаплари баъзан тўғри чиқади-ку», дейишади. Ушбу саволга Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қилинган ҳадисни жавоб тариқасида келтириб, мақоламизга яқун ясамоқчимиз.

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Одамлар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан фолбинлар ҳақида савол сўрашди. У зот: «Фолбинлар ёлғончидирлар», дедилар. Шунда одамлар: «Эй Аллоҳнинг Расули, ахён-ахёнда уларнинг гаплари тўғри чиқади-ку», дейишди. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Жин бир ҳақ гапни эшитиб, фолбинга етказилади. Улар эса юздан ортиқ ёлғонни аралаштириб айтишади», дедилар».

Бухорий ва Муслим ривоят қилишган.

Фарзанд туғилганидан бошлаб ота-онасининг кўлида омонат экан, Ислом дини уларга бола туғилиши билан унга тўғри ички фазилатларни сингдиришни буюради. Бола ақлини таниганидан бошлаб уни журъат ва шижоат, бошқаларни яхши кўриш, ғазабини босиш каби чиройли фазилатлар билан зийнатлаб ўстириш ҳам ота-оналарнинг муҳим бурчи ҳисобланади. Бундай тарбиядан кўзланган мақсад боланинг шахсиятини ривожлантиришдир... Токи у балоғатга етиб, мукаллаф бўлгач, ўз вазифаларини энг чиройли суратда адо этсин. Шунингдек, боланинг шахсияти намоён бўлишини чеклайдиган – ҳаётга ёмон назар билан қараш, шумланиш каби ёмон одатлар ва уларга сабаб бўладиган барча омиллардан уни йироқ тутиш лозим.

Кўпчилигимиз бола тарбиясини катталар олдида ўзини одобли тутиш, итоаткорлик, гап қайтармаслик ёки шунга ўхшаш фақат муомалада зоҳир бўладиган хунук иллатлардан қайтариш билан белгилаймиз. Болага мана шу «тарбия»ни бериш учун ҳеч нарсадан тоймаймиз, ҳатто бу йўлда ундаги бошқа кўпгина фазилатларни билиб-билмай йўққа чиқарамиз.

«Қанақасига?» дея ҳайрон бўляпсизми? Масалан, болани ҳар гал гап қайтаришдан тўсавериб, ундаги ҳозиржавобликни, ўз фикрини мустақил баён қилиш хислатини йўққа чиқарамиз. Буларнинг йўқолиши натижасида боланинг шахсиятида тадбирсизлик, бўшлиқ, хижолат, уятчанлик, кўрқоқлик, ҳасад, журъатсизлик, ўзига бўлган ишончнинг йўқолиши, ўзини паст баҳолаш, яъни камситиш каби яна каттакатта муаммолар келиб чиқади. Бола эса бундай руҳий камчиликлардан қутулмагунча азият чекиб юраверади.

Бу билан «Бола сизга гап қайтарса, индамай тулинг», демоқчи эмасмиз. Аввало ўзингиз фарқлаб олинг, бу ҳозиржавобликми, мустақил фикрми? Бола мана шу айтаётган гапи билан ҳақиқатда

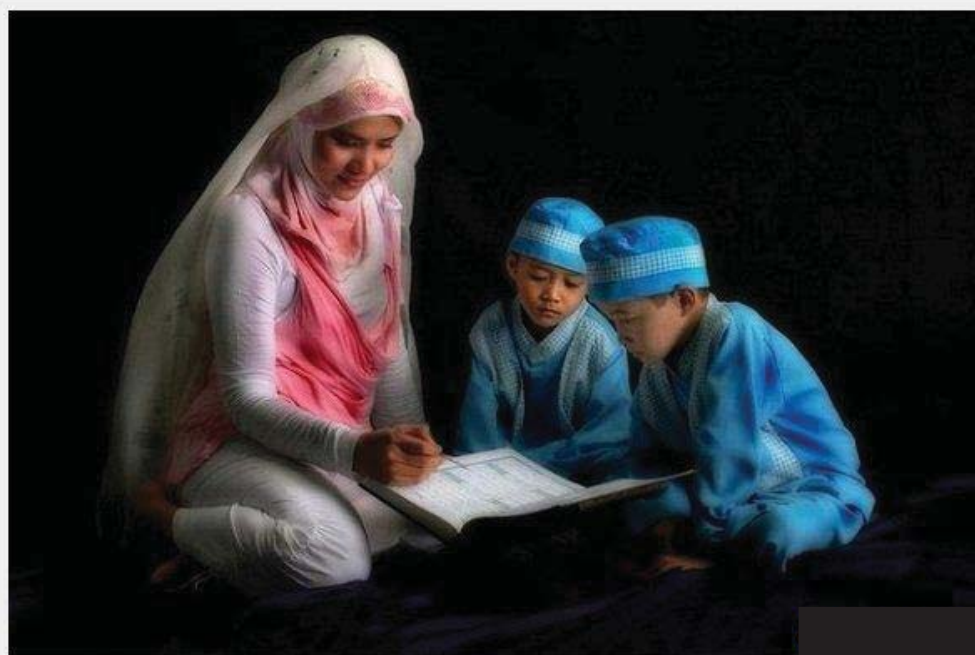
сизга итоатсизлик қилмоқчими? Боланинг ўзига ота-онага исён бўладиган гапи учунгина танбех бераётганингизни тушунтириб қўйинг.

Болаларда энг кўп кўзга кўринадиган, шахсиятини чеклайдиган омиллардан яна бири – уятчанлик ва тортинчоқликдир. Бола шартаки бўлганидан кўра тортинчоқ бўлгани яхши, деб ўйлашимиз уни келажакда кўп нарсадан маҳрум қилиши мумкин. Балки уларга шартакилик билан тортинчоқлик ўртасидаги ҳаё фазилатини сингдириш лозим.

Тортинчоқлик боланинг бошқалар билан мулоқотда тортиниб, «ёпилиб» олишидир. Ҳаё эса боланинг фазилати ва Ислом одобига риоя этишидир. Болага ёшлигидан ёмон иш қилишдан уялишни, катталарни ҳурмат қилишни, кўзни ҳаромдан тийишни ўргатиш, яширинча гап пойлаш каби ёмон ишлардан қайтариш тортинчоқликдан эмас. Тилини ботилга шўнғишидан тийиш, нафсини ҳаром ва шубҳали егуликлардан тийишга одатлантириш ҳам тортинчоқликдан эмас. Ҳаё хусусида қуйидаги ҳадиси шарифга эътибор қаратишимиз лозим:

Абдуллоҳ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

ФАРЗАНД

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Аллоҳдан ҳақиқий ҳаё қилинглари», дедилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, албатта, биз ҳаё қиламиз, алҳамдулиллаҳ», дедик.

«Ундай эмас. Аллоҳдан ҳақиқий ҳаё қилиш бошни ва у ўз ичига олган нарсаларни, қоринни ва у ўз ичига олган нарсаларни сақламоғингдир. Ўлимни ва чиришни эсламоғингдир. Ким охиратни хоҳласа, дунё зийнатини тарк қилур. Ким ўшаларни қилса, Аллоҳдан ҳақиқий ҳаё қилган бўлур», дедилар» (Термизий, Аҳмад ва ал Ҳоқимлар ривоят қилишиган).

«Аллоҳим, менга олимга эргашилмайдиган, Ҳалим олдида ҳаё қилинмайдиган замон етмасин» (Имом Аҳмад ривоят қилган).

«Ҳар бир диннинг ўз хулқи бор, Ислоннинг хулқи ҳаёдир» (Имом Молик ривоят қилган).

Қуйида баъзи набавий ҳадислар ва тарихий мисолларда салафлар ҳам фарзандларини журъатга ўргатганликлари ва нафсларидаги тортишни муолажа этганликларини кўраемиз.

Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: «Дарахтлар ичида бир дарахтнинг барги тўкилмайди, у муслимнинг мисолидир (ўхшашидир). Унинг нималигини айтинг-чи?» Одамлар чўл дарахтларини айтиб ўтишди. Ҳаёлимга унинг хурмо бўлиши мумкинлиги келди-ю, аммо айтишга уялдим. Сўнг «Ўзингиз айтинг, эй Аллоҳнинг Расули», дейишди. «У хурмодир», дедилар» (Бухорий ривоят қилган).

Бошқа бир ривоятда: ««Хурмо» демоқчи бўлдим, қарасам, қавмнинг энг кичиги эканман», дейилган. Бу пайтда Абдуллоҳ розияллоҳу анҳу ҳали балоғатга етмаган эдилар.

Яна бошқа бир ривоятда: «Абу Бакр ва Умар гапиришмади, мен ҳам гапиришни ўринли санамадим. Мажлисдан тургач, отамга унинг нималигини билганимни айтдим. У: «Жавобни айтишинг менга қизил туядан ҳам суюклироқ бўлар эди», деди», дейилган.

Саҳл ибн Саъд Соидий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ичимлик келтирилди. Ундан ичдилар. Ўнг томонларида бир ғулом, чап томонлари-

да ёши катталар ўтирарди. Ғуломга: «Уларга беришимга рухсат берасанми?» дедилар. Ғулом: «Йўқ! Аллоҳга қасамки, сиздан кейинги насибамни ҳеч кимга илинмайман», деди» (Муслим ривоят қилган).

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Умар мени Бадр шайхларига кўшар эди. Баъзиларига бу ёқмас эди. Ўшалар унга:

«Нима учун боламиз тенги одамни бизга кўшасан?!» дедилар. У эса:

«У ўзингиз билган одам! – деди. Бир куни у мени чақириб, уларга кўшди. Уларга менинг кимлигимни билдириб кўйиш учун кўшганини билиб турардим. Кейин Умар: – Аллоҳ таолонинг «Изаа жааъа насруллоҳи вал фатҳу» деган қавлига нима дейсизлар?» деди. Улардан баъзилари:

«Қачон бизга нусрат ёки фатҳ берса, Аллоҳга ҳамд ва истиффор айтишга амр қилиндик, деймиз», дедилар. Баъзилари эса сукут сақлаб, бирор нарса демадилар. Шунда у менга:

«Сен ҳам шундай дейсанми, эй Ибн Аббос?!» деди.

«Йўқ», дедим.

«Нима дейсан?» деди.

«Бу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ажалларидир. Аллоҳ буни у зотга бил-

дирди. «Вақтики, Аллоҳнинг нусрати ва фатҳ келса...» (ояти) ўша ажалнинг аломатидир. «Бас, Роббингни ҳамд ила поклаб ёд эт ва Ундан мағфират сўра. Албатта, У Таввобдир», деди», дедим. Шунда Умар:

«Аллоҳга қасамки, мен ҳам бу борада фақат сен айтган нарсанигина биламан, холос», деди» (*Бухорий ривоят қилган*).

«Амирул муъминин Умар ибни Хаттоб розияллоҳу анҳу Мадина кўчаларининг биридан юриб ўтаётган эди. Атрофда болалар ўйнаб юришарди, улар орасида Абдуллоҳ ибн Зубайр ҳам бор эди. Болалар Умар розияллоҳу анҳунинг ҳайбатидан кўрқиб қочиб кетишди. Ибн Зубайр эса қочмай, жим турарди. Умар розияллоҳу анҳу унинг олдига келиб: «Сен нега болалар билан бирга қочмадинг?» деб сўрадилар. У ҳозиржавоблик билан: «Жиноятчи эмасманки, сиздан қочсам. Сизга йўл бўшатай десам, йўл ҳам тор эмас», деди».

«Умар ибн Абдулазиз ҳайит куни ўз ўғлини эски бир кийимда кўриб, кўзлари ёшланди. Буни ўғли кўриб:

«Сизни нима йиғлатди, эй амирал муъминин?» деб сўради.

«Ўғилгинам, болалар сени шу эски кийимда кўришса, қалбинг синишидан, хафа бўлишингдан кўрқдим», деди.

«Эй амирал муъминин, Аллоҳ Ўз ризосидан маҳрум этган ёки ота-онасига оқ бўлган қалб синади. Мен эса Аллоҳ таоло сизнинг розилигингиз сабабли мендан ҳам рози бўлишини умид қиламан», деди».

«Умар ибн Абдулазиз халифалигининг бошларида турли чеккалардан табрикловчи гуруҳлар келар эди. Ҳижозликлардан ёши ҳали ўн бирга тўлмаган бир болакай сўзга чиқди. Умар: «Сен ортга қайт, сендан ёши улуғроғи чиқсин», деди.

Бола: «Аллоҳ мўминлар амирини қўлласин! Киши икки кичик нарсаси – қалби ва тили биландир. Аллоҳ бандага гапирувчи тил, эслаб қолувчи қалб ато этса, демак, гапиришга ҳақлидир. Эй амирал муъминин, агар иш ёшга қараб бўлганида, уммат ичида сизнинг ҳам ўрнингизга муносиброқ киши топилар эди», деди».

«Ҳишом ибн Абдулмаликнинг халифалик йилларида чўллар қаҳатчиликка йўлиқди. Чўл аҳолиси унинг олдига бориб, гапирмоқчи бўлишди. Ичларида Дирвос ибн Ҳабиб бўлиб, ўша пайтларда ҳали ёш бола эди. Ҳишомнинг кўзлари шу болага тушиб, олдидаги кишига: «Менинг олдимга ҳамма, хатто шу болакай ҳам кирибдида?!» деди. Бола: «Эй Амирал муъминин, бизга уч йил мусибат етди: бир йил ёғларни эритди. Яна бир йил гўштларни еди. Яна бири суякларни тозалади. Кўлингизда ортиқча мол бор. Агар Аллоҳники бўлса, бандаларига улашиб беринг. Агар бандаларники бўлса, нимага ушлаб ўтирибсизлар? Агар сизларники бўлса, уларга садақа қилиб беринг. Аллоҳ эҳсон қилувчиларни албатта мукофотлайди, ажрларини зое қилмайди», деди.

Ҳишом: «Бу бола бизга бирорта баҳона қолдирмади», деб 100 минг дирҳам арабларга ва яна юз минг дирҳам боланинг ўзига беришни буюрди. Шунда бола: «Уни ҳам араблар улушига қўшаверинг, уларнинг ҳожатларига етмай қолмасин», деди.

«Ўз ҳожатинг йўқми?» сўради Ҳишом.

«Менинг мусулмон оммасидан бўлак шахсий ҳожатим йўқ», деди бола.

Бола қавмнинг энг улуғи ва ҳурматлисига айланиб, хонадан чиқишди».

Келтирган мисолларимиздан билинадикки, салафлар болаларини торгиниш ва қисилиш каби сифатлардан озод қилиб тарбиялаганлар. Бу эса уларни журъатга ўргатиш, оммавий мажлисларга олиб бориш, дўстлар зиёрати, шунингдек, катталар олдида гапиришга шижоатлантириш ёрдамида юзага чиққан.

Бугунги кун мураббийлари ва ота-оналари фарзандларининг очиксўзлик, комил журъат билан вояга етишларига алоҳида аҳамият беришлари лозим. Сўз ва журъат, албатта, одоб ва эҳтиром, бошқаларнинг ҳиссиётларига ҳамда даражаларига риоя этган ҳолда бўлиши керак. Йўқса, журъат қўполликка, очиксўзлик эса бошқалар билан ҳисоблашмасликка олиб келади.

Насиба тайёрлаган

УМАР ВА АЛИ

орасидаги мустаҳкам алоқа (жонажон дўстлик алоқаси)

(Боши ўтган сонларда)

Дўстларнинг энг кичик ёшлиси Муҳаммад кизиқиш билан:

«Бобо, яна гапиринг, бизга кўпроқ ривоятлар айтиб беринг!» деди.

Оқсоқол виқор билан:

«Болаларим, ривоятлар жуда кўп. Афсуски, мен анча қариб, хотирам заифлашиб қолган, тез-тез оз дам олиб турмасам, ҳолдан тойиб қоламан. Лекин бугун сизлар билан суҳбатлашиб, чарчокни ҳам сезмаяпман. Сизлардаги ёшлик завқи, кўзларингиздаги ўт-олов менга ажойиб куч берапти. Сизларни Аллоҳнинг Ўзи асрасин. Майли, яна бир оз суҳбатлашамиз. Чарчасам, уйга бориб, Аср намозигача озгина дам олиб, кейин келиб, Асрни ўқийман», деди.

Шунда болалардан бири ялиниб:

«Аср намозига кўп вақт қолмади, бир оздан кейин азон айтилади. Биз билан қолинг», деди.

Оқсоқол куёшга қаради-да, чуқур нафас олди. Сўнгра:

«Умар ва Али розияллоху анҳумо орасидаги мустаҳкам алоқани таъкидлаб келган жуда кўп ривоятлар бор. Мен ёдимда қолган баъзиларини сизларга айтиб бераман. Нима дейсизлар?» деди.

Болаларнинг ҳаммаси кўпроқ ривоят эшитишни хоҳлашларини айтишди.

Оқсоқол орқасидаги деворга суяниб, яхшилаб жойлашиб ўтириб олди. Сўнг нигоҳларини бепоён уфққа тикиб, сўзлай бошлади:

«Болаларим, сўзларимни яхшилаб эшитинг, уларни эслаб қолишга ҳаракат қилинг.

Умар халифаликка байъат қилинганида, Али ҳам байъат беришга шошилган.

Умар розияллоху анху ўзининг халифалик ишларида доимий равишда Алидан маслаҳат сўрар, Али ҳам ўз ўрнида Умардан кўрсатмалар оларди.

Умар розияллоху анху турли ҳолат ва вазиятларда ўз ўрнига Алини қолдирарди. Ривоятларда келишича, Умар розияллоху анху Байтул Макдиснинг қалитларини олиш учун кетганида, Алини Мадинаи Мунавварада ўз ўрнига, жами-

ки муслмонларга ишончли киши қилиб қолдирган. Йўл узоқ эди, у пайтларда кишилар узоқ-узоқ масофаларга баъзан пиёда, баъзан уловда боришар эди.

Фарзандлар дунё хаётининг зийнатидир. Кўпчилик кишилар фарзандларига ўзлари яхши кўрган одамнинг исмини қўйишади. Али розияллоху анху фарзандларидан бирига Умар деб исм қўйди. Мана шу ҳам уларнинг орасидаги гўзал алоқа ўрнатилганлигига далилдир.

Умар ёвуз мажусий Абу Луълуъанинг кўлида ўлдирилишидан олдин ҳаж қилганида, Али у билан ҳажда бирга эди. Шунингдек, бошқа кўпгина воқеа-ҳодисаларда ҳам улар бирга бўлишган.

Умар розияллоху анхуга пичоқ санчилганида ва шаҳид холида вафот этишидан аввал олти кишига халифаликни васият қилди. Ўша олти кишидан бири Али розияллоху анху эди. Мана шуларнинг ҳаммаси Умар ва Али орасидаги муҳаббат ва меҳрнинг улуғлигига далолат қилади...

Оқсоқол ўрнидан турмоқчи бўлган эди, кичкинтойлар ёрдам бериб юборишди. Шунда у: «Раҳмат, болажонларим. Ўтиравериб, чарчадим. Бир оз юриб, оёқларнинг чигилини ёзайлик, – деди. Сўнг кулиб: – Айтиб қўяй, болаларим, бир югуришга тушсам, мени тўхтатолмай қоласиз, ҳаммангизни ортда қолдираман», деди.

Болалар оқсоқолнинг ҳазилкашлигидан завқланиб кулишди.

Оқсоқол сўзида давом этди:

«Иккисининг орасидаги бу қайноқ алоқага ва ишончга далолат қиладиган зўр қиссалардан бирини айтиб бераман: Умар ибн Хаттоб Абу Бакр Сиддиқдан кейин халифаликка сайланганидан сўнг бир муддат муслмонларнинг байтул молдан ҳеч нарса емай қўйди. Умарнинг аҳли оиласига тижоратидан топадиган озиқ-овқати кифоя қилмай қолди. Давлат ишлари ила машғул бўлиб, тижорат қилишни тўхтатиб қўйган эди. Шунда у Расулulloх соллаллоху алайҳи васалламнинг саҳобаларидан:

«Мен халқ иши билан машғул бўлиб қолдим. Байтул молдан қандай олсам тўғри бўлади?» деб сўради. Усмон ибн Аффон розияллоху анху:

«Еявер ва едиравер», деди. Ундан бошқаси ҳам шунга ўхшаш гапни айтди. Лекин Умарнинг қалби хотиржам бўлмади. Шунда Али розияллоху анху томонга юзланиб:

«Бу ҳақда сен нима дейсан?» деди. Шунда Али:

«Тушлигинг ва кечки овқатинг», деди. (Яъни бир кунда фақат икки маҳаллик таомига етадиган мол олишини айтди.)

Бас, Умар Алининг айтганини олди.

Шундан кейин Умар розияллоху анху байтул молдан бўлган насибасини баён қилиб:

«Албатта, мен нафсимни Аллоҳнинг молдан олишда етимнинг вакили ўрнига туширдим. Агар ундан беҳожат бўлсам, уни тарк қиламан. Унга муҳтож бўлсам, яхшилик билан ейман», деди.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Нима учун қария катта кучни ҳис қилар эди?

А. Чунки вақт тез ўтар эди.

Б. Чунки у кичкинтойлардаги ёшлик завқи, кўзларидаги ўт-оловдан қувват олар эди.

В. Чунки у тарих воқеаларини эслар эди.

2. Умар ва Али розияллоху анхумо ораларидаги мустаҳкам алоқани исботлайдиган иккита масалани белгиланг:

А. Али Умарга байъат беришга шошилган.

Б. Фарзандларининг бирига Умар деб исм қўйган.

В. Умар баъзи вазиятларда Алини Мадинага ўринбосар қилиб қолдирган.

Г. Али Умарнинг аскарига бошчилик қилган.

3. Сенинг фикрингча, нима учун Умар байтул мол масаласида Алининг фикрини олди?

А. Чунки унинг фикрида исроф бор.

Б. Чунки унинг фикрида бахиллик бор.

В. Чунки унинг фикрида қаноат, ризо ва зохидлик бор.

4. Умар розияллоху анхунинг муслмонлар байтул молига муносабати қандай?

А. Мол – ҳокимнинг мулки, унда хоҳлаганича тасарруф қилади.

Б. Мол – Аллоҳнинг мулки, чегараланган нарсаларга сарфланади.

В. Мол – ҳоким тоифадан муайян бир жамоанинг мулкидир.

5. Али Умарга таклиф қилган икки маҳал таомнинг қиссасидан нимани тушунишимиз мумкин?

Муслиманинг пардози

Унинг чеҳрасида ажиб латофат, кўзларисида қувонч нурлари порлаб турар эди.

Бир куни қизиқувчан дугоналари «Сен шундайин соғлом ва баркамолсанки, кўрган одамнинг ҳаваси келиши аниқ. Кўзларинг ажиб жозибали? Мафтункорсан, теринг бахмалдай майин, қўлларинг ёрилмаган, силлиққина, ҳамиша илиқ... Бу қадар гўзалликнинг сири нимада? Қандай пардоз воситаларидан фойдаланасан?» дея уни саволга тутишди.

У астагина бошини кўтарди-да, гўзал юзини зийнатлаб турган табассум ила жавоб қайтарди:

«Менинг гўзаллигимда ҳеч қандай сир йўқ. Ҳаммаси оддий. Лабларим учун бўёқ ўрнига рост ва самимий сўздан; ово-

зим учун малҳам сифатида Аллоҳнинг каломидан; кўзларим учун қисқагина, бир лаҳзалик, лекин меҳрли бўлган нигоҳдан фойдаланаман. Қўлларим учун эзгу ва савоб ишлар, баданим учун сабр ва ҳалолликни ўзимда мужассам этишига ҳаракат қиламан. Қалбим учун фақат Аллоҳга бўлган муҳаббатимни қўллаيمان, зеҳним учун эса илм, фасоҳат ва тафаккурдан фойдаланаман. Дилимда фақат Аллоҳга итоат. Нафсимни эса кучли эътиқод ва тақво, мунтазам ибодатлар билан жиловлайман...

Азиз муслима дугонам, сиз ҳам қуйидаги тавсияларга амал қилсангиз, чеҳрангиз нурли ва жозибали бўлиши аниқ.

МУСЛИМА АЁЛ УЧУН ГЎЗАЛ БЎЛИШНИНГ ЎНТА СИРИ

1. Лабларингиз мафтункор бўлишини истасангиз, ширинсўз ва ростгўй бўлинг.

2. Кўзларим чиройли бўлсин десангиз, фақат эзгуликка боқинг.

3. Қоматингиз расо бўлиши учун таомингиздан муштоқларга улашинг.

4. Сочларингиз жозибадор бўлишини истасангиз, кунига бир марта гўдагингизга қўлчалари ила уларни силашига имкон беринг.

5. Қатъият билан юриши учун ҳеч қачон ёлғиз эмаслигингизга, Аллоҳ ҳар доим сиз билан биргилигига ўзингизни ишонтиринг, У Зотга таваккул қилишини ўргангиз.

6. Инсон ҳамиша ўзини атрофдагиларнинг далдасига, афву кечиримига, рағбати-

га, меҳру муҳаббатига эҳтиёжманд сезади. Ҳеч қачон ҳеч кимни «ташлаб қўйманг», «эътиборсиз қолдирманг.»

7. Агар ёрдам қўлига эҳтиёж сезсангиз, унутмангки, икки қўлингиз – бир қўлингиз ўзингизга, иккинчиси бошқаларга ёрдам бериши учун хизматга шай.

8. Аёл гўзаллиги турли-туман либосда, келишган қоматда ёки аллам-бало соч турмагида эмас, балки қалбларда акс этади. Айнан қалб Аллоҳнинг назаргоҳидир.

9. Чинакам гўзаллик суратда эмас, сийратда намоён бўлади.

10. Аёл гўзаллиги Аллоҳга итоат ва умр йўлдошининг ризолигидадир!

Ойдинахон Ваҳобжонова

ХОЛЕЦИСТИТ ҳақида

Холецистит – ўт пуфагининг яллигланиши хасталиги бўлиб, нотўғри овқатланиш, сурункали қабзият, турли хил инфекция хасталиклар туфайли келиб чиқади. Ўз вақтида даволанмаган холецистит сурункали турга ўтади ва кейинчалик ўт-тош касаллигига айланиб кетади.

Белгилар бошланса...

Беморнинг ўнг биқинида – қовурғаси остида тўсатдан қаттиқ оғриқ пайдо бўлади. Кўнгли айниши, қайт қилиши мумкин. Тана ҳарорати биров кўтарилади. Баъзида оғриқ кучайиб, ўнг қўл ва ўнг куракка тарқалади.

Кўп ҳолларда касалликнинг иккинчи ё учинчи куни тери ва кўз оқи сарғаяди. Пешоб қизғиш-сарик рангга киради.

Ўткир холецистит аксарият ҳолларда ёғли таомларни кўп истеъмол қилгандан сўнг бошланади. Оғриқ бошланиши билан уйга шифокор чақириш лозим, шифокор келгунича грелка қўйиш, меъдани ювиш ёки сурги дорилар ичиш асло мумкин эмас. Ўткир холецистит билан оғриган бемор касалхонада даволаниши лозим.

Сурункали холецистит кўпинча ўткир холециститнинг бир неча бор ҳужудидан сўнг кузатилади. Бунда беморнинг ўнг қовурғаси остида давомли оғриқ туради. Айниқса ёғли овқат истеъмол қилгандан сўнг оғриқ кучаяди. Қориннинг юқори қисмида оғирлик сезилади. Кўнгил айниб, кекирик пайдо бўлади. Сурункали холециститни шифохоналарда, санаторийларда даволаш яхши наф беради. Шифокор тавсия этган доридармонларни кўрсатмага мувофиқ, ўз вақтида қабул қилиш лозим. Агар бемор даволанмасдан, бепарво юраверса, унда ўт-тош касаллиги юзага келади.

Ўт-тош касаллиги

Секин-аста ривожланган бу касалликда бемор ўнг қовурғаси остида бир неча йиллар давомида кучсиз оғриқни ҳис қилиб юради. Оғзи бемаза бўлиб, жиглдони қайнайди. Баъзан ўнг қовурғаси остида санчик туриб, оғриқ қорин, ўнг кўкрак, ўнг елка, ўмровга тарқалади. Бу аломатлар ўт пуфагида тош пайдо бўлганини билдиради.

Қовурилган, консерваланган ва дудланган маҳсулотларни истеъмол қилганда беморнинг кўнгли айниши ва қорни соҳасида оғирлик сезиши мумкин. Қорин дам бўлиши ва қабзият ҳам ўт-тош касаллигига туртки беради. Чунки бундай ҳолларда ўт пуфагида ўт димланиши юз бериб, бора-бора ўт халтасида тош йиғилишига олиб келади. Ўт-тош касаллиги кучайганда жароҳлик усули қўлланади.

Нима қилмоқ керак?

1. Холециститга чалинган беморлар, айниқса кеч-қурунлари аччиқ ва ёғли таомларни истеъмол қилишни чеклашлари керак.

2. Таомлар янги пиширилган бўлиши шарт, бемор ўта тўйиб овқатланмаслиги лозим.

3. Гўшт ва балиқнинг ёғли турлари, қўй ва мол ёғи, какао ичимлиги, шоколадлар, тухум сариғини ейишдан сақланинг.

4. Спиртли ичимликлар ичиш ва чекиш ҳам касалликни баттар оғирлаштиради. Бадҳазм таомлардан сўнг ишқорли минерал сувлар ичишингиз мумкин.

5. Семириш ва моддалар алмашинувининг бузилишига йўл қўймаслик керак. Камҳаракат бўлманг, эрта-лаблари енгил бадантарбия қилишга одатланинг.

6. Танадаги инфекция манбалари (касал тишлар, томоқ оғриғи, яъни фарингит ва тонзиллит кабилар) ни ўз вақтида даволатинг.

7. Гўштни қайнатиб ёки буғда пишириб истеъмол қилинг.

8. Таомни ўсимлик ёғида тайёрлаш лозим. Оз-оздан тез-тез овқатланган маъқул.

9. Сутли таомлардан творог, ёғсиз қатик, сузма, шунингдек, ҳўл мева ва сабзавотлар тавсия этилади. Ичнинг равон келишига аҳамият беринг.

10. Агар оила аъзоларингизнинг бирортасида (бобо ё буви, ота-она ва яқин қариндошларда) холецистит ёки ўт-тош касаллиги бор бўлса, сизда ҳам шунга мойиллик кузатилади, демак, касалликни бартараф этиш мақсадида юқоридаги барча маслаҳатларга амал қилишингиз шарт.

Халқ табобатидан

– Холециститни даволашда маккажўхори попуғи яхши ёрдам беради.

Ундан қайнатма тайёрлаш усули: 2-4 қошиқ маккажўхори попуғи бир ярим стакан қайноқ сувда ярим соат (паст оловда) милтиллатиб қайнатилади. Кейин докада сузилади. Уч-тўрт соатда бир марта икки ош қошиқдан ичилади.

– Ўт пуфагида тош йиғилганда кашнич ва унинг илдизини қайнатиб ичиш лозим. Ушбу қайнатма ўт ҳайдайди, ўт пуфагидаги тошни туширишга ҳам ёрдам беради.

– Ўт пуфаги хасталанган беморларга наъматак, ёнғок, лимон, апельсин, карам, картошка, помидор, шивит ва кашнични мумкин қадар кўпроқ истеъмол қилишда фойда бор.

ЮЗ ТЕРИСИНИ ОЗИҚЛАНТИРИШ

Юз терисини тоза сақлаш парваришнинг асоси бўлса, уни озиқлантириш иккинчи шарт ҳисобланади. Озиқлантириш юз терисини барвақт қаришдан сақлайди, унинг эластик(мулойим)лигини оширади, ажинлар тушишининг олдини олади. Ҳозирги кунда кўплаб компаниялар томонидан юз терисини озиқлантирувчи турфа хил косметик воситалар ишлаб чиқарилмоқда. Крем танлашда юз терингизнинг ҳолати, тури ва албатта, ёшингизни ҳам ҳисобга олинг. Акс ҳолда кремларни билиб-билмай ишлатиш фойда ўрнига зарар келтириши мумкин. Бу айниқса ёш қизларимизга тааллуқлидир. Баъзан 19-25 ёшлардаги қизлар 40-45 ёшлардаги аёллар учун мосланган косметик воситалардан фойдаланадилар. Айнан мана шу воситалар таркибидаги гармонлар ёш қизларнинг терисига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Аслида бу ёшда турли кремлардан фойдаланишга зарурат ҳам йўқ, асосий парвариш воситаси сифатида эса турли хил мева, сабзавот, шифобахш гиёҳлардан тайёрланган лосьон, ниқобларни қўллашимиз мумкин. Аммо 30 ёшдан кейин аёл териси алоҳида парваришга муҳтож бўлади. Айнан шу ёшдан бошлаб таркибида гармон мавжуд бўлган кремларни қўллаш мумкин.

Биокремлар хусусида алоҳида тўхталиб ўтиш лозим. Бу кремнинг таркибида жуда муҳим ва керакли бўлган витаминлар (А, В, Е), ферментлар, до-ривор ўсимликлар экстракти, микроэлементлар ва ўсимлик гармонлари мавжуд. Кремдаги бу биологик актив моддалар ёш ўтиши билан бузиладиган алмашинув жараёнларига ижобий таъсир кўрсатади. Энг муҳими, барча турдаги биокремларни фақат 35 ёшдан сўнг қўллаш мумкинлигини унутманг.

ОЗИҚЛАНТИРУВЧИ КРЕМЛАРНИ ҚЎЛЛАГАНДА ҚУЙИДАГИЛАРГА ЭЪТИБОР БЕРИНГ:

1. Кремни суртишдан олдин юз яхшилаб тозаланиши керак.
2. Кремни суртгандан сўнг унинг ортиқчасини салфеткага шимдириб олинг. Крем таркибидаги барча актив моддалар бир соат ичида таъсир қилади. Уни узоқ вақт қолдириш эса терига салбий таъсир кўрсатиши – юз териси қизариши, шиш пайдо бўлиши мумкин.
3. Кремни 3-5 дақиқа давомида енгил айланма ҳаракатлар билан терига сингдириг.
4. Баъзи аёлларда юқори лаб тепасида тук ўсади. Улар юзларининг бу қисмига таркибида гармон

бўлган кремларни қўллашлари мумкин эмас. Гармон тукларнинг янада ўсишига олиб келиши мумкин.

5. Фойдаланадиган кремнингизни вақти-вақти билан ўзгартириб туриг. Чунки тери бир турдаги кремга тез ўрганиб қолади ва унинг таъсири камаяди.

АЖИННИ ЙЎҚОТИШ

Ўзингизга бир эътибор беринг: сизда пешонани тириштириш ёки қошни кўтариш одати йўқми? Кўпчилик бунга ўзи пайқамайди. Аслини олганда, ана шундай актив юз ҳаракатлари оқибатида кишининг терисига чуқур ажинлар эрта (15-29 ёшда) тушади. Баъзи ўсмир қизлар бундай юз ҳаракатлари билан ўзларининг эркин ва табиийлигини, ҳис-туйғуларга бой эканини кўрсатмоқчи бўладилар. Ваҳоланки, бу ҳис-туйғуларни сўз билан, овоз оҳанги ёки қараш билан ҳам ифодалаш мумкин. Яна баъзилар эса гаплашаётганда суҳбатдошини менсимай, нимадан-дир норози бўлиб, афтини буриштиради. Уларнинг юзида аввал билинар-билимас майда ажинлар пайдо бўлади, кейин улар аста-секин чуқур ажинларга айланади. Кўзи яхши кўрмайдиган, лекин кўзойнак тақишга уяладиган аёлларнинг кўзлари атрофида майда ажинлар худди елпиғичга ўхшаб ёйилиб кетади. Бу ажинлар кейинчалик ғоз панжаси шаклини олади.

Бурундан оғиз бурчагига томон тушган чуқур ажинлар кишини жуда қари кўрсатади. Бу ажинлар баъзи одамларда фақат косметик нуқсон эмас, балки феъл-атворининг маълум хусусиятлари туфайли юзага келган, дейиш мумкин: бундай кишилар кўпинча нимадан-дир норози бўлиб юрадиган, ҳар бир нарсадан нолийверадиган бўлишади.

Аввало, пешонани тириштириш одатини ташланг. Эрталаб уйғонганингизда ўрнингиздан турмасдан 5-6 сония мобайнида кўзларингизни қаттиқ юминг, кўрсаткич бармоқларингизни қош усти ёйига қўйинг, кўзларингизни 4-5 сония катта очинг, бу машқни 8-10 марта такрорланг. Бир неча кундан кейин пешонангизда ажинлар тўпланмайдиган бўлади.

Қуйидаги усул ҳам фойда беради: пешонага озиқлантирувчи ёғли крем суртинг, устидан бир бўлак мум қоғоз ёпинг-да, бинт билан боғлаб қўйинг. Боғлов қанча кўп турса, шунча яхши. Бу усул камида 15-20 марта такрорланганда фойда беради.

Ажинлар изини йўқотиш учун хотиржам, мулойим ҳолатда бўлишга ҳаракат қилинг, тишингизни бир-бирига қаттиқ босманг.

МЕВАЛИ САЛАТ**Керакли масаллиқлар:**

2 дона йирик олма, 3 дона қаттиқ нок, майдаланган ёнғоқ, 100 г қулупнай, 100 г малина, 100 г маймунжон (ежевика), кўпиртирилган қаймоқ, шоколадли қиём.

Тайёрланиши:

Меваларни йирик-йирик қилиб кесамиз, малина ва маймунжонларни бутунлигича соламиз, майдаланган ёнғоқларни сепамиз ва кўпиртирилган қаймоқ ва шоколадли сироп билан безатамиз.

ТУРПЛИ САЛАТ**Керакли масаллиқлар:**

500 г турп, 2 ош қошиқ 3 фоизли сирка, 2 ош қошиқ ўсимлик ёғи, 1 дона пиёз, туз ва туюлган кизил гармдори (таъбга кўра).

Тайёрланиши:

Тозаланган турпни сомонча шаклида тўғраймиз. Қайнаган сувнинг буғида турпни димлаб оламиз. Ярим доира шаклида тўғралган пиёз билан аралаштириб оламиз. Ўсимлик ёғи, сирка, таъбга кўра гармдори ва туз солиб, аралаштириб, датурхонга тортамиз.

ПИШЛОҚЛИ САЛАТ**Керакли масаллиқлар:**

1 боғ салат барги, 1 дона қизил булғор қа-

лампири, 1-2 дона бодринг, 200 г помидор, 1 боғ кашнич, 2 дона пиёз, 200 г пишлоқ, 100 г зайтун меваси, 100 мл зайтун ёғи, 50 мл минерал сув, 2 ош қошиқ сирка, туз, майда мурч, шакар (таъбга кўра).

Тайёрланиши:

1. Салат барглари бўлакчаларга бўлинади, булғор қалампири кубик шаклида, бодринг ҳалқа шаклида тўғралади. Кашнични ювиб, қуритилади, барглари юлиб олинади ва тўғралади. Пиёз тозаланиб, ҳалқа шаклида тўғралади. 150 г пишлоқ тўғри туртбурчак шаклида тўғралади. Маҳсулотлар идишдаги зайтун мевалари билан аралаштирилади.

2. Зайтун ёғи, пишлоқнинг қолгани, минерал сув ва сирка идишга солиниб, кремга ўхшаш тусга киргунча аралаштирилади. Тузи ростланади, мурч ва шакар солинади. Салат усти ушбу аралашма билан таъбга қараб безатилади.

ПИШЛОҚ ВА МЕВАЛИ САЛАТ**Керакли масаллиқлар:**

300 г пишлоқ, 250 г узум, 1 дона ўртача катталиқдаги қовун, 1 ош қошиқ зайтун ёғи, 1 дона сельдер томири, 1 дона лимон шарбати, 1/2 боғ петрушка, таъбга кўра туз ва қора мурч.

Тайёрланиши:

Қовунни иккига бўламиз ва уруғларидан тозалаймиз. Бир бўлагини тўртга бўламиз ва

безатиш учун олиб кўямиз. Иккинчи бўлагини яна тенг ўртасидан кесиб оламиз. Пўстлоғидан тозалаб, майда тўртбурчаклар шаклида тўғраймиз ва чуқурроқ товага соламиз. Унга майдаланган селдер томири, узумларнинг ярим бўлакчалари, сомонча шаклида тўғралган пишлокни аралаштирамиз. Аралаштиришдан олдин туз, қора мурч, лимон шарбати ва зайтун мойини ҳам солиб оламиз. Тайёр бўлган аралашмани 20-30 дақиқа сақлаб кўямиз сўнг ликопчага солиб, юқоридаги қовун бўлаклари ва петрушка барглари билан безатамиз.

Рўзғор

– Салатларни 6 соатдан кўп сақлаш мумкин эмас, акс холда уларнинг маъданий таркиби бузилади. Совутгичда эса аралашмаган ҳолда 12 соатгача сақлаш мумкин.

– Салатни темир қошиқда аралаштирманг, чунки бунда салатнинг кўриниши яхши бўлмайди. Яхшиси, уларни ёғоч қошиқда аралаштиргангиз маъқул.

– Гўштли, балиқли таомлар билан сабзавотли салатларни тортиш мумкин.

– Ерқалампирни (хрен) совуқ сувда узоқ ушлаб бўлмайди, бунда кучи йўқолади.

– Ерқалампирни қирғичдан ўтказиш шарт эмас, тозаланган илдизларни гўшт қиймалагичдан ўтказиш кифоя қилади.

– Кўк пиёзнинг илдизини сув билан хўллаб, нам лагтага ўраб, сўнгра қоғозга ёки полиэтилен пакетга ўраб совутгичга кўйилса, узоқ муддат сақланиши мумкин.

– Петрушка кўкатиинг янги узилган баргларида С витамини кўп бўлади, витамини кам бўлган таомларнинг ўрнини аъло даражада тўлдиради. Витаминлар тўлиқ сақланиши учун таомни сузиб, дастурхонга тортишдан олдин унга янги тўғралган кўкат қўшилади.

– Петрушка узоқ вақт ўз кўриниши ва таъминини йўқотмаслиги учун уни ювиб, сўнгра полиэтилен пакетга солиб, совутгичга кўйилади. Бироқ шуни эсда тутиш керакки, узоқ сақланса, петрушка таркибидаги витаминлар йўқолади. Агар петрушка кўкати иссиқ сувда ювилса, у хушбўй бўлади.

Ҳилола тайёрлаган

